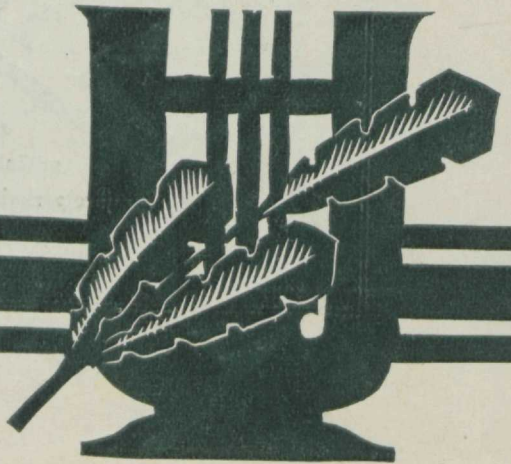

ALMANNANAKK

SIESTI

KVALITEEDILT KUULUVAD MEIE
TOOTED MAAILMA PARIMATE
HULKA, OLLES SÄÄLJUURES
HINNALT KÕIGE ODAVAMAD

VÄÄRTMETALL-
ASJADE & MÄRKIDE TEHAS

ROMAN TAVAST

VÄIKE ROOSIKRANTSI 6, TELEFON 452-79 : TALLINN

Telefoni ühendus on kõige kiirem ja otsesem. Telefonikõnedele on välismaa piirid avatud. Telefoni kaudu on kõik lähedal. Telefoniteel on korraldusi teha kõige kergem ja hõlpsam. Telefoniga võidate aega — aeg on raha. Seepärast ärge viivitage ja laske omale telefon sisse seada

TARTU TELEFONIVABRIK

valmistab kodumaal kõiksugu süsteemi telefoni-keskjaamu, aparate ja muid tarbeid, samuti ka kõige moodsamaid ajakohaseid raadio vastuvõtte-aparate ja osasid. Tööstussaadused müüakse laost ja saadetakse välja tellimise peale. Pöörake järelpärimistega otsetel vabrikusse —

Tartu, Pulestee tän. 9. Telefon 2-34.

1933

Siidi — Trikoo — Suka —
Paela — Pitsi vabrik

A.-S. „Rauaniit“

Tallinn, Põhja p. 7.

Crêpe-de-Chine,
Crêpe-Satin,
Crêpe-Georgette
raskendamata
Charmelaine,
Atlas

Rips jne.

Ostke ainult
kodumaa
kaupu!

Rauaniit

Londonis suure kuld-
aurahaga kroonitud.

Kaubamärk

Nõudke ainult! Tuntud
prov. H. JÜRGENSI

BOR-THYMOL
SEEPI

kõrgemas headuses
tualettseep vistrikute,
tedretähtede, päikesepõ-
lendiku ja üleliigse higis-
tamise vastu. **Teeb naha**
siledaks ja pehmeks.
Müük apteekides, rohu-
j. t. paremates kauplustes

HOTEL

„GOLDENER LÖWE“

(KULD LÕVI)

ESTLAND, Tallinn (REVAL)

HARJU STRASSE Nr. 40

TELEFON 426-27.

70 Zimmer

Zimmer mit 1 Bett à Kr. 3.— bis 5.50.

Zimmer mit 2 Betten à Kr. 6.50
bis 8.50.

EESTI UNION- KINDEL KUI KALJU

TULE-ELU
VEO
AUTO
KLAASI
VARGUSE
ÖNNETUSE
LAPSE
KINNITUSED

Selle purjega on sihile jõudmine kindlustatud.

R-m.

J. Puhk ja pojad

Põhja puistee 21. Telefoni keskjaam 426-40.

Suurveski :

Nisu- ja rukkipüülijahud : „Eesti Parem“, „Kalev“, „Sampo“, manna, kaera-
≡ helbed „H-K“ jne. ≡

Tallinna osakond.

Estonia p. 19. Tel. 427-55
Suurveski saadused. Õli-,
raua- ja koloniaalkaubad.
Autoosad, kummid j.n.e.
≡ Dunlop reketid. ≡

Autode esindus. Autotöököda.

Põhja puistee 21.
Chevrolet, GMC, Buick,
≡ Cadillac etc. ≡

Osakonnad:

Tartus,
Narvas,
Pärnus,
Viljandis,
Valgas,
Rakveres,
Paides,
Petseris,
Tapal,
Abjas,
Võhmas.

A-s.

„ILMARINE“

Põhja puistee 21. Telefoni keskjaam 426-40.

Metallitööstus, valukoda.

Malm- ja terasvalu, valts-
ja kiviveskite seadised,
naftamootorid. — Õlire-
servuaarid, bensiinjaama-
de seadised, teerullid ja
teehöövliid jne. — Koor-
ma-, köietus- kütke- ja
autokummi lumeketid jne.

Erlala :

õlikivi küttekoldeid, radi-
aatorid, katlad ja auru-
≡ masinad. ≡

VÄLIS-EESTI ALMANAK

1933.

II

5. AASTAKÄIK

Rahvuslus ja väliseestlus.

Riigivanema J. Tõnissoni kõnest 2. ülemaailmlikul V.-E. kongressil 26. juunil 1933. a.

Rahvuslikus arenemises ei saa olla ei seisakut ega stagnatsiooni, kui ei pea närbumine ega hävinemine selle tagajärjeks olema. Aga ka juhuslik, pidevuseta ja püsivuseta kokkukuhjumine võõrastest elementidest ei lase rahvuse organismi kasvada ega areneda.

On selge, et kui meie rahvas tahab oma osa inimsoo arenemises täita, siis peab tal kõige vastuvõtlikkuse juures võõrolluste suhtes jätkuma nii palju sisemist elujõudu ja energiat, et tarvilikul korral saaks assimileerida võõrollused: ühelt poolt ennast seeläbi rikastada ja teiselt poolt mitte ära anda hädavajalikke rakukesti ja olluseid oma kasvavast ja arenevast organismist.

Kui meie sellelt seisukohalt omariikluse arenemise ülesandeid tahame tõsiselt hinnata, siis peab meil ühiseks püüdeks olema oma riigi-pinnal leida võimalusi, et meie rahva organismi rakukesed saaksid siin areneda ja pidevuses ja püsivuses töötada selleks, et ülduuenemise protsessis eluvõimsate teguritena oma ülesannet täita. Kui aga meie selle juures teatavat loomusunnilist laiutust ehk ekspansiooni, eneseavalduse ja enese väljendamise mõttes seda oma siseriiklikus elus loomulikuks peame, siis ei saa põhimõttelikult ei-

tada, et meie rahva liikmetest need, kes tunnevad endid kitsendatud olevat oma kodumaal, tungiksid väljaspoole, kuid see võib sündida loomulikult ainult nõnda, et need oma isendlikus arenemises lahti ei käristata tüve küljest, sest siis ei sünniks püsivuse ja pidevuse alalhoidmine, nad ei suudaks seda püsivust ja pidevust alal hoida ilma milleta nende arenemine oleks võimata. On loomulik, et kõik üksikud rakukesed ja üksused, mis väljaspoole ulatuvad, ühendusse jääksid tüvega. Siis on kahtlemata võimalik igal oksal tungida päikese poole, kus valgust ja õhku rohkem, aga ühtlasi saavad need uut toitu juure tüve kaudu ja tüvi võib end rikastada iga viimase haru, iga oksakese ja viimase lehekese kaudu. Kui need lehed närtsiksid, siis oleks tüvel varsti lõpp käes.

Meie näeme, kuidas eluvõimsad rahvad tungivad välja oma südikate ja teguvõimsate olluste kaudu, aga kuidas selle juures side jõuliste väljalendajate ja kodu vahel jääb püsima. Meie teame, kuidas kõige nooruslikumad rahvad Euroopas oma madalast kultuuri seisusest hoolimata peavad sidemeid oma asunduste vahel kõige elavamalt. Näiteks Itaalia asundused Ameerika

Ühendriiges püsivad üksikute linnaosadena, üksikute konklaavidena kauem, kui madala kultuuriga rahvast seda usatakse. Selle põhjuseks on kahtlemata sisemine elujõud ja vitaliteet, mis Itaalia rahval on, kui ta oma asundustesse ikka ja jälle uusi elanikke saates, siiski suudab kõrge kultuuri surve kiuste oma inimesi alal ja koos hoida. Meie teame, kuidas isegi väike Leedu rahvas oma suure Ameerika koloonia kaudu mitte ainult kultuuriliselt vaid ka majanduslikult uut jõudu juurde ammutab. Juba Vene ajal tuli kolm miljonit dollarit iga aasta Ameerikast Leedusse. Ja meie näeme, kuidas see protsess iseisvuse päevil edasi kestab, nõnda et ka viimastel aastatel on üle nelja miljoni dollari tulnud Ameerika ja teiste kolooniate kaudu Leedusse hoiusummasid.

See sisemine kokkuhoid, mis sünnib alateadlikult, näitab rahva sisemist elujõudu, selle intensiteeti, mis aitab koos hoida ka neid, kes kuidagi on sunnitud väljaspoole minema.

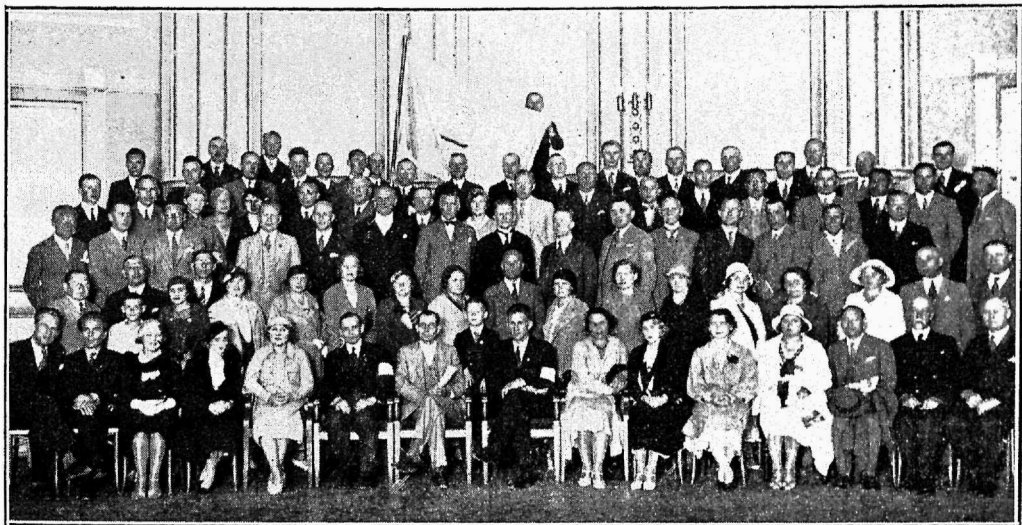
Kui meie rahvas tahaks piirata iga võimalikku väljarändamist, siis võidakse küll kokku hoida jõudu, aga, siinjuures peab ütleva, et sarnane kunstlik väljarändamise sumbutus oleks loomuvastane.

Meie peame sellega arvestama, et väljavool kestab. Aga kui meie tahame seda väljavoolu ära kasutada oma rahvusliku tüve kindlustamiseks ja oma rahvuslike juurte süvendamiseks, siis peab meil kõigepealt olema mureks tõsta oma sisemist elujõudu, kindlustada kogu oma rahvuslikku isolemist nii kultuuriliselt kui ka aineliselt, iseäranis aga oma tõe tervise poolest. Kui sellejuures oma riikliku suveräänsuse appi võtame ja iseseisva riikluse vahendid ära kasutame, siis võib rahvuslikus keskkuses luua selle jõu koonduse, mis aitab külge tõmmata ja ühenduses hoida ka neid, kes perifeeria poole kaugele välja on rännanud.

Nõnda võime julged olla, et meie ise teatud määral suudame ka assimileerida võõrollused ja ei kaota seega oma rahvuslikust tagavarast midagi, enne kui need loomulikult eriolengust on ümber kujunenud ja loomulikult liituvad oma ümbrusega.

Et meie jäädavalt saaksime väliseestlasi alal hoida uutest oludes, on vaevalt loota. Mõne põlve järele kaovad ja sulavad nad ikka võõrsil. Kui nad aga enne ärasulamist alalises ühenduses meie maaga seistes aitavad oma kodu jõudu järjest tõsta ja kasvatada, siis ei ole see kaotus mitte nii hädadohtlik, kui et meie nii järsku verd kaotame igaühe läbi, kes välja läheb. Aga veel rohkem võiks loota: kui meil sisemine elujõud nii tugev on, et ta meie maalt lendavaid olluseid ikka veel oma külgetõmbe jõu piirkonnas hoiab, siis on lootust, et ka meil välja kujuneb traditsioon, mis on teiste rahvaste juures tähtsaks teguriks saanud, et võõrsil olles, võõrsil töötades, ennast täiendades ja arendades leitakse ikka veel, vähemalt esimestes põlvetes, iseäranis vanaduse päevil, teed k o j u. Kui meil väljaspool töötades saadaks kodumaa vastu armastust niipalju alal hoida, et kui aeg on pubkusele minna, kui tarvis ei ole enam võidelda ega rahkelda, kui vabu päevi võiks hakata pidama, siis seataks sammud kodu poole. Kui seda oleks meil Eesti rahvuslikus jõu kasvus, mis riiklikus töös ja arengus tähtis, nende poolt loota, kes rahvusliku kapitaliga välja lähevad nooremas jõus, kes aga selle laenu ära tasuvad oma suuremate kogemuste ja võib-olla ka aineliste võimaluste kui ka üldiste vilumuste poolest; kui need kogenult pöörduvad kodu poole tagasi, siis nende ülesanded väljaspool on täidetud, — oleksime rahuldatud! Maha jääks siis ka igasugune kitsarinnaline rahvuslik kadedus, kus ei tihkatakts näha, kui keegi oma sisemiste nõuete ja võimete kohaselt otsib kui kala avaramat vett, valgust ja päikest.

Aga meil kaoks siis ka see eluvõimetu kosmopolitism, mis aitab juuri

2. Ülemaailmisest V.-E. kongressist osavõtjad „Estonia“ kontsertsaali poodiumil.

lahti kangutada nõnda, et ise jääb õhku närbuma ja kaotab igasugused sidemed oma kodumaa maamullaga.

Iseteadlik rahvusetunne, mis ei karda teiste võistlust, mis ei ole hirmul, et teda alla surutakse, ära hävitatakse, vaid küllalt teadlik ja tugev on, et oma mõju maksma panna, see on vaba sisemistest takistustest, mis raskendavad sisemist arenemist. See tunne tõstab iseteadvust ja see annab jõudu ka neile, kes kaugele välja lähevad. Roomlased, välja minnes võisid öelda: „civis Romanus sum“ — olen Rooma kodanik. Tahaksin loota, et ka eestlased väljaspool võiksid öelda:

„civis Estonus sum,“ ja öelda seda mitte ükski uhkusetundega, vaid et nad ka selle järgi käiksid ja näitaksid endid, kui tõelised Eesti kodanikud.

Kui Eesti kodanikud ennast väljaspool oma tublidusega maksma panevad ja kui meie rahvuse esindajad ennast väärikalt näitavad ja oma ümbrust enese väärtuse läbi arendavad, siis aitavad nad seega ühtlasi täita seda jõutagava-
ra, mis tarvilik meie rahvale oma rahvuslikus ja riiklikus töös, nõnda et meil koonduksid kõik nii sees- kui väljaspool ühises vaimustuses iseseisva rahvuslikult rippumatu vaba Eesti tähe alla!

2. ülemaailmiline Välis-Eesti kongress

26. juunil 1933. a.

Jaanipäeva aegu elasid mitte ainult koduleestlased üle oma suurpäevi, vaid ka väliseestlased, kes kodumaa pidulikkudele suursündmustele elasid kõigiti kaasa. Kel võimalik, pöördus isiklikult tagasi kodumaale, et kõike näha oma silmaga ja kuulda oma kõrvaga.

Välis-Eesti ühingul oli tegevust ja tööd, et vastu võtta saabuvate väliseestlaste rühmi. Juhatuse liikmed tõttasid aina sadama ja Balti jaama vahet, sest väliseestlasi tuli nii veeteele kui ka maad mööda.

Suuremaks sündmuseks oli „Gripsholmil“ saabuva Eesti ekskursiooni vastuvõtt. Terve Välis-Eesti Ühingu juhatus, organiseeriv toimikond ja palju ajakirjanikke ühes fotomeestega olid varakult kohal. Peale selle rahvast lugemata arv sadamasiisillal. Laev seisis reidil, kuhu vastu sõideti. Tollirevisjon toimus laeval, mis tolliinspektori isiklikul juhtimisel läks väga kiiresti ja ladusalt.

Tolliametist räägitavate õuduse juttudega ärahirmutatud väliseestlased ei suutnud küllalt kiita ja imestust avaldada tolli hea korralduse ja vastutulelikkuse suhtes.

Edaspidine vastuvõtt jätkus nüüd V.-E. Ühingu büroos, mida saabuvad väliseestlased elavalt külastasid, küsides mitmesugust informatsiooni, kasutades abi tolliasjus ja pärides lähemalt kongressi üle.

Ühes teiste väliseestlastega saabusid ka V.-E. organisatsioonide saadikud kongressile.

Ühingu büroos käis palaviklik töö — saadikute ja kongressile järgnevast banketist osavõtjate registreerimine, kongressi eel-tööd, näituse korraldamine. V.-E. Ühingu asjaajaja B. Tiido soovis vist küll mõnelgi korral, et ta ennast võiks jaotada mitmeks osaks ja et iga osa võiks tegutseda iseseisva B. Tiidona, et igale poole jõuda, kõik teha ja kõigile vastata. Näituse ettevalmistuse tööle oli end pühendanud Eestis viibiv Ameerika eestlane F. Kopti, kes kleepis pilte ja joonistas plakateid, kui oleks ta eluag seda ametit pidanud, kuigi tema elukutsele lähemad on merelõhnad. V.-E. Ühingu sekretär A. Nippak, kes nüüd siirdunud uutele aladele, ajas välisasju, nagu aga oma uue elukutse kõrval mahti leidis. Oma ülesannete kõrgusel seisis organiseeriv toimikond, kes oli teostanud hea tööjaotuse. Hr. F. Tred er korraldas banketi asju ja oli suures mures, kuidas saada „otsa-otsaga“. Hra R. Gutmannist jätkus kõikjal, kus tegelest oli vaja. Hra E. Tiro, kel „sidemed

ja sõlmed“ Lätis, hoolitses sealtpoolt tulevate eestlaste vastuvõtu eest, pannes käed külge mujalgi, kui mahti jätkus.

Väliseestlased ei saanud veel laulupeost välja puhatagi, kui algas 2. ülemaailmiline V.-E. kongress — ülemaailmiline sõna täies ulatuses: oli siin saadikuid kaugemast maailmanurgastki — ookeanide takka Austraaliast, P.-Ameerika sügavamatest soppidest ja L.-Ameerika päikese alt. Ei puudunud kongressist osavõtjad ka kaugest Aafrikast ja Aasiast, kuigi mitte ametlikkude esindajatena.

„Estonia“ kontsertsaal arvati kongressist osavõtjale jäävat kitsaks, arvestades kongressi vastu osutatud huviga, kuid see kartus osutus liigseks — ruumi jätkus lahedalt. Laulupidu oli mõnelgi energia suutnud ära kulutada — kolm päeva suurt pidu ei ole naljaasi, eriti väliseestlastele, kes igalpool tahab olla, kõike näha ja oma kodumaale jõudmise rõõmsündmust põhjani ammutada. Selle tõttu puudus kongressilt mõningi väliseestlasist, kes tingimata lubas tulla. Kuid volitatud saadikud olid kõik kohusetruult kohal ja valmistusid tõsiselt suurte otsuste tegemiseks.

Kongressi kava oli enne täpselt välja töötatud, isegi iga kõneleja aeg kindlaks määratud. Siin andis kõnelejal pead mürda, kuidas oma mõtteid suruda veerandtunni või kahekümneminuti piirsesse — nii palju oli igaks kõneks aega reserveeritud. Tuli siis muidugi konspekterida kõnesid, kuidas vähe võimalik. Ühe päevaga sarnast kongressi ära pidada ja kõike vajalist läbi arutada ning otsustada, on meie nüüdsel sõnarohkel ajal rohkem kui kunst ja — nagu näeme alljärgnevast — see „kunst“ ei õnnestunudki.

Juba algus lõi programmi segi. Kongressi avamine pidi olema kell kümme, aga siis algas alles kongressist osavõtjate kogumine. Korraldajal tuli raske südamega ja kell peos minutist minutisse algust edasi lükata ja alles ½11 võidi riigivanemale telefoni teel teadustada, et kongressi algamiseks on kõik korras.

Riigivanem ilmus isiklikult kongressile, et öelda väliseestlastele oma tervitust. See oli meelitatav tunnustus väliseestlastele ja ühtlasi tõendus, et ka valitsus väliseestluse probleemidele kaasa tunneb.

Kongressi avamine teostus V.-E. Ühingu esimehe J. Kristelsteini asjaliku ja hästi läbikaalutud kõnega, milles ta juristi

Riia Eesti Naisseltsi juhatusliikmed.

loogilisusega põhjendas kongressi vajalikkust.

Sellele järgnes riigivanema J. Tõnissoni tervituskõne, mis kujunes hoogsaks V.-E. probleemi käsituseks riikliku ja rahvusliku tähtsuse seisukohtadelt. Kuigi riigivanema hääl oli juba kaotanud oma kõla laulupeol peetud kõnedest, ei olnud see kaotanud oma harilikku temperament ja energiat. Algades vaikselt, peaaegu väsinult, paisus kõne varstigi sädemeid pilduvaks vooluks, millisenä püsis kolmveerand tundi.

Kell oli juba ligi kaksteist, kui jõuti tegeliku töö alguseni. Ilma vaielusteta valiti siis kiiresti kongressi juhatus, kuhu said J. Kristelstein (V.-E. Ü.), Ed. Riisman (V.-E. Ü.), Ch. Janson (L.-Kalifornia E. selts ja Am. Eesti Liit) ja J. Verendel (Riia E. har. ja abiandmise selts ja E. org-ide Liit Lätis).

Sekretariaati valiti: A. Nippak (V.-E. Ü.), pr. S. Idam (ÜENÜ Argentiina osakond) prl. I. Elend (Am. E. Liit ja E. H. S. New Yorgis), H. Mandel (Berliini E. Selts) ja V. Ivask (V.-E. Ü. klubi Latvijas).

Mandaatkomisjoni: prl. A. Saukas (New York), E. Tiro (V.-E. Ü. ja Aluksne E. Hariduselts) ja J. Hart (Helsingi E. Selts).

Redaktsioonkomisjoni: J. Siirak (Pariisi E. Selts), dr. Pauline Sinberg-Sniečkus (Kaunase E. Selts) ja E. Tiro.

Nüüd oli peamurdmist, kuidas teha tasa kaotatud aega. Juhatus uuris, milliseid kõnesid kärpida, või kuidas saaks vaielusi lühendada. Viimaks otsustati Välis-Eesti seltside tervitused liita aruannetega ja nii oli mitukümmend minutit päästetud.

Tervitased esindajad väljaspoolt, kel aruannete osas esineda ei tulnud. Nii tervitas ins. O. Amberg — reisibüroo poolt,

teedeministri abi K. Jürgenson — Turistide Ühingu poolt ja J. Paju — Riia Eesti Kiriku nimel.

Tegevus läks soravalt ja forsseeritud tempoga.

Ed. Riisman tõi lühikese ülevaate V.-E. liikumise senisest arengust, tunnistas V.-E. organiseerimistöö keskendatud kujul õige noorukeseks, kel vaevalt üle pooletoosina aastaid. Suurem väliseestilise liikumise keskendumise katse ja algus oli esimesel V.-E. kongressil 9. laulupeo ajal 1928. a. suvel, mis toimus asutis Fennoungria korraldusel. Tollest ajast algas ka V.-E. ühingu tegevus (asutatud 1928. a. aprillikuul), kelle kätte hiljem Fennoungrialt läks üle väliseestilise liikumise keskkorraldus.

Nüüd järgnesid kiire korras tervitused ühes aruannetega, mis moodustasid kongressi huvitavama osa. Mõne tunni jooksul libises kongressist osavõtjate silme eest läbi terve Välis-Eesti elu, tema püüded ja võitlused, mured ja rõõmud. Punase joonena jooksis läbi kõigist aruannetest käimasolev suur organiseerimistöö välis-estlaste peres. Seltsidesse koondumine on elavas arenemisjärgus. Luuakse maaalalisi keskkorraldusi — liite, nagu P.-Ameerikas ja Lätis.

Stenografistidel oli tööd, et kõike panna sõnasõnalt paberile ja et midagi väärtuslikust suusõnal esitatud materjalist ei läheks kaotsi.

Esinesid tervitustega ja aruannetega Euroopast: J. Verendel — mitme Läti seltsi nimel, Ape Eesti seltsi nimel (ka Lätis) J. Siss, Poolast V. Ernits, J. Siirak — Pariisi Eesti seltsist ja Prantsusmaal elavatest eestlastest, Kaunase Eesti seltsi poolt dr. P. Sinberg-Sniečkus, Stokholmi Eesti seltsi nimel A. Kimberg, Berliini Eesti seltsist H. Mandel, Helsingi Eesti seltsist J. Hart ja Tšehhoslovakkias H. Muru.

P.-Ameerikast kõnelesid Kanada Eesti seltside poolt J. Lukats, Vinnipegi Eesti seltsi „Side“ nimel H. Türk, P.-Ameerika E. Liidu nimel Ch. Janson, prl. I. Elend — New Yorgi Eesti Haridusseltsi poolt, prl. A. Saukas — „Meie Tee“ poolt.

Lõuna-Ameerika riikidest kõnelesid: pr. A. Stunde Sao-Paulo E. seltsist „Uus Kodu“ ja pr. S. Idam ülemaalse E. Noorsoo Ühenduse Argentiina osakonnast.

Meksiko eestlastest kõneles pr. E. Konsa.

Austraaliast, Sidney E. seltsi „Eesti kodu Linda“ poolt kõneles pr. M. Kaiats-Lemets.

Lõppeks kandis ette Venemaa eestlastest lühikese ülevaate olemasolevate andmete põhjal Ed. Riisman.

Sellela lõppesid aruanded.

Vahepeal peeti kaks tundi lõunavaheaga, mille jooksul saadikud sõitsid omnibusitel langenud sõdurite kalmistule, kus J. Kristelstein asetaski pärja langenud sõdurite mälestussambale. Vaikses leinas mälestasid väliseestlased kodumaa vabaduse eest langenuid.

Pealelõunane koosolek algas päevapildistamisega, mis võttis ligemale tunni aega. Ei olnud enam lootustki samal päeval kongressiga lõpule jõuda. Küll otsustati läbirääkimised kõikide ettepanekute kohta pidada korraga peale ettekannete lõppu, kuid sellest ei tahtnud enam kaotatud aja tagasivõtmiseks jätkuda.

Väliseestlaste ümberrahvustamise küsimusest kõneles V. Ernits, kes oma 26-minutilise kõnes esines õige radikaalsete ettepanekutega, mida küsimus oma põhipanewa tähtsusega ka õigus- tas. Kas või näiteks seegi ettepanek, et Tartu ülikooli juure loodaks Välis-Eesti õppetool!*)

S. Sommer täiendas ettekannet ümberrahvustamise küsimuses naaberriigis Lätis. Märkis muuseas, et Lätis ei ole mitte 8.000 eestlast, nagu arvatakse, vaid 10—12 tuhat.

Õrnemaid küsimusi kongressi kavas oli V.-E. asundusküsimus, mille üle refereris Joh. Maide, kel sel alal tugevad teadmised ja kes esinenud agara asumaade soetamise propageerijana. Kongressil oli lootus selles asjas õige lahkuminevaid seisukohti. Referent aga tegi sel puhul „kiriku keset küla“ ja esitas resolutsiooni,*) millega kõik nõustusid.

Organiseerimise küsimuses oli tähtsaimad A. Nippaki kõne V.-E. organiseerivate keskuste ellukutsumisest. Et organiseerimistööd ühtlaselt

*) Resolutsioonid on toodud käesoleva kirjelduse juures eraldi.

ja edukalt viia kõikidesse väliseestlaste hulkadesse, ei aita üksinda ühest ühisest juhtivast keskusest, vaid on tarvis organiseerivaid rakukest (keskusi) kõikidesse maadesse ja riikidesse. Ja muidugi on seejuures ikkagi kõige olulisem koostöötamine, kontakti pidamine.

Kell oli juba kaheksa õhtul, kui esines kõnega kongressi kõige tähtsama punkti „V.-E. organisatsiooni ja V.-E. tuleviku ülesannete ja eesmärkide üle“ V.-E. ühingu abiesimees Ed. Riisman. V.-E. ühing on kujunenud väliseestilise liikumise keskuseks, kuid tal puudub sellisena sanktsioon. Selleks on vaja kongressi otsust. Siis ootavad lahendamist mitmesugused kultuurilise koostöö probleemid, Välis-Eesti majanduslikkude jõudude tegevusse rakendamine jne. Kõneleja esitab siis vastuvõtmiseks kaksteist olulise tähtsusega resolutsiooni.

Kuid sel päeval enam resolutsioonide läbiarutamiseni ja vastuvõtmiseni ei jõutagi. Veel on tarvis vaadata filmi ja varsti peab algama ka bankett.

Otsustatakse siis kongressi jätkata järgmisel päeval, kuna selgus, et suur osa saadikuist veel nii ruttu ära ei sõida.

Kiiresti tõmmatakse samas saalis üles kinolina ja varsti jälgivad kongressist osavõtjad suure huviga K. Kalamehe filmi Austraalia eestlaste elust. See on nagu täienduseks aruannetele. Silmade eest veerevad mööda eestlaste võitlused ja rabelemised olemasolu eest kaugel võõrsil — kauplused, töökojad, farmid, ränk metsatöö, lõbustused pühapäevadel, seltsielu jne. K. Kalamees on teinud selle filmiga suure ja tänuväärse töö. Oleks teravitav, kui ka mujaltki väliseestlaste elust näeksimise sarnaseid filme.

Otses kongressi saalist minnakse banketile, mis toimub samas hoones, „Estonia“ Valges saalis.

Paljud väliseestlased, eriti daamid, on jõudnud vahepeal siiski kodus käia ja riietuda peo kohaselt. Siin näeb rohkesti huvitavaid meretaguseid tualette.

Osavõtjaid banketist on umbes kakssada. Juteldakse gruppides, sõlmitakse uusi tutvusi. Meeleolu on elav juba enne lauda asumist, kuid õige temperament puhkeb alles lauas. Varsti järgnevad hoogsad lauakõned. Pidutuju tõstab naelalöömine V.-E. ühingu lipuvardasse Riia eestlaste poolt. Lailast maailmast kokku tulnud väliseestlased sulavad kiiresti ühiseks lõbusaks perekse. Ei peeta mitte küll 25 lauakõnet, nagu mainis üks kohalik leht, aga tosin vähemalt. Eriti tujusütitav oli vanahärra Andressoni kõne Kaliforniast, kelle loomulik humoorimeel ja nooruslikkus leidis siin soodsa väljenduse. Ta on kodumaalt palju aastaid olnud eemal ja on nüüd

lihtsalt valmistuses, mis tõttu tal „üks püha, püha alati, ei valget päeva polegi.“ Mõni võiks sellest valetsi aru saada, kui ei oleks teada, et hr. Andresson on karsk-lane...

Hr. J. Mölder kasutas ameerikalikult ülevat meeoleolu ja toimis korjanduse väliseestilise liikumise keskkorralduse arendamise heaks. Lühikese ajaga on tal koos kenakene summa.

Pidulauale järgneb jalakeerutus, millest võtavad agaralt osa nii vanad kui noored.

Bankett kestab hea hooga ligi hommikuni. Kongressi juhatajad on mures hommikuse koosoleku pärast, et kas väsimus viimaks komistuskiviks ei saa kongressi jätkamisele! Ja kõik resolutsioonid alles vastu võtmata!

Järgmisel hommikul näiski kartus põhjendatud — määratud alguseks on koos kõigest paar saadikut. Kuid nüüd hakkab neid kiiresti kogunema ja kella 11-neks on pea kõik saadikud jälle kohusetruult ja värskelt kohal.

Seekord peetakse koosolekut „Estonia“ Sinises saalis.

Koosolek algab läbirääkimistega esitatud resolutsioonide kohta. Algavad elavad sõnavõttud. Vaieldakse ümberrahvustamise küsimuses, kus väike vaielus tekib Am. eestlase Sandlucky ja V. Ernitsa vahel — hr. Sandluck on skeptiline pühapäevakoolide, hr. Ernitsa lemmikküsimuse, suhtes. Asundusküsimus meelitab pikemalt kõnelema ka J. Lukatsi, kes vaatamata, et sõnavõttud piiratud viie minutiga, kõneleb külmavereliselt kõikide juhataja märkuste peale vaatamata 20 minutit.

Vahepeal produtseerib V. Ernits põlve peal juure ikka uusi resolutsioone rahvusküsimuses. Ka dr. J. Vilms esitab selles asjas resolutsiooni. Nii kujuneb rahvusküsimus kõige resolutsioonirikkamaks.

Ettepanekud võetakse üksmeelselt vastu kas resolutsioonidena või sooviavaldustena, vastavalt nende tähtsusele või koguni määratakse materjaliks V.-E. Ühingule.

Eluvust tekitab juhataja teade, et sõna soovib võtta ka dr. P. A. Speek Washingtonist. Vaadatakse imestunult ringi. Kuid varsti selgub, et see sõnavõtt on vaid kirjalik. Dr. Speek leiab, et kodumaa on seotumaks saksluse suunas. Kõikjal on saksa kultuuri mõju.

„Nii mõneski asjas on eestlased juba rohkem sakslased, kui sakslased ise. Näiteks, eestlased peavad saksa gooti kirjatähedest palju südikamalt kinni kui sakslased ise. Eesti üliõpilased on rohkem burshid, kui saksa üliõpilased. Eesti harit-

lased ja teadlased kultuuritavad, konjunktuuritavad, struktuuritavad, formendavad, organismitavad jne., palju südikamalt ja tihedamalt, kui sakslased ise. Tartu ülikool töötab saksa vaimus, saksa meetodeil ja vist ka õpperaamatutel. Kaubanduse meetodid Eestis on saksa meetodid jne.

Vene mõju eestlaste üle ei ole ju ka õieti muud, kui venestatud Saksa mõju. Sest venelased ise elasid ja elavad ju ainult saksa ajudega. Kui saksa mõju avaldab ennast otsekohe eestlastele Lutheri ja Marxi läbi, siis avaldas ja avaldab ennast venestatud saksa mõju Pobedonostsevi ja Nikolai Lenini läbi. Ka omaaegne vene bürokraatia on oma lohakuse ja riigivarguse pitseri Eesti rahvale pärandusena vajutanud. Lühidalt, minu tundmise ja arusaamise järgi on praegu Eesti rahvas oma haritlaste läbi kiirelt setustumas (Deutschtum'i) suunas.“

See kõik annab sakslastele põhjust väita, et Baltimaa on küps Saksa riigile, kuna saksa „kultuur“ (nagu see sõna „kultuurgi“) on seal täiesti läbi lõõnud. Oma väite üheks tõenduseks toob dr. Speek kirja ülikooli raamatukoguhoidjalt, kust nähtub, et viimase kolme aasta jooksul on ülikooli kirjastusel ilmunud 136-est teosest 85 saksaakeelsed. Raamatukoguhoidja kommenteerib seda kui loomulikku!

Dr. Speek'i mõtteavaldused aktsepteerib kongress suure poolehoiuga. Otsustatakse saata kiri dr. Speek'ile kongressi nimel ja teadustada temale, et kongress tema mõtteavaldused on tunnistanud omaks ja leiab vajalike sellele küsimusele pöörata tõsisist tähelepanu.

Otsustatakse veel V.-E. ühise häälekandja küsimus. Selle küsimuse üle pidi kõnelema ETA dir. K. Kornel, kuid et referent ilmunud ei ole, siis kannab tema poolt esitatud resolutsioonid ühes lühikese põhjendusega ette Ed. Riisman. Peale sõnavõttusid, mis kõik pooldavad häälekandja väljaandmist, tunnistatakse ühiseks V.-E. ajakirjaks V.-E. Almanak, kusjuures ei eitata ka kohapealsete ajalehtede väljaandmise vajadust, nagu P.-Ameerikas on „Meie Tee.“

Arutatakse veel vähema tähtsusega küsimusi. Otsustatakse muuseas samal ajal peetavale kirikupäevale saata tervitus, kuhu saadikuteks määratakse V. Ernits, prl. J. Elend ja A. Sandluck.

Lõpusõnas konstateerib J. Kristelstein kongressi tööviljakust ja rahuldustundega ning südamlikult üks-teise kätt surudes lahkuvad saadikud, et viia omaga kaasa uusi ideid ja uusi juhiseid V.-E. organiseerimises üle terve maailma.

2. ülemaailmlisel V.-E. kongressil

vastuvõetud resolutsioonid ja soovid.

Välis-Eesti liikumise tuleviku ülesandeid ja eesmäärke.

Koondada Välis-Eesti organisatsioonid üheks tugevaks liiduks, kes töötaks ühises vaimus ja ühistel põhimõtetel. Väliseestilise liikumise keskuseks tunnistada Välis-Eesti Ühing, kellelega kõik Välis-Eesti organisatsioonid ja liidud astuvad ühendusse ja kes viib täide kongressi otsused ja resolutsioonid.

Pidada vähemalt iga viie aasta järel laulupeo ajal Välis-Eesti kongressi, et kindlaks määrata tegevuskava väliseestlaste koondamises ja otsustada tekkivaid suurema tähtsusega küsimusi järgnevateks aastateks.

Kongress peab tarvilikuks üht päeva aastas kindlaks määrata „Välis-Eesti päevana”, missugune oleks nii Eestis kui ka kõiges maailmas „Välis-Eesti päevaks”.

Kuna halvad majanduslikud olud on peapõhjuseks olnud väliseestlase tekkimisele, tuleb Eesti Vabariigil kõige tõsisemalt hoolitseda Välis-Eesti organiseerimise, koondamise ja Eesti rahvuse alleshoidmise eest.

Kongress leiab tarviliku, et välisministeerium peaks tihedamat kontakti Välis-Eesti Ühingu ja selle tegevust majanduslikult toetaks.

Välis-Eesti töös on tähtis niihästi Kodu- kui Välis-Eesti mõlemapoolne huvi, tahe ja vastastikune toetus.

Väliseestlaste erksama osa peasihiks olgu ühisele Välis-Eesti liikumisele kaasa tõmmata ka rahvuslikult mitte küllalt teadlikke väliseestlasi.

Aidata kaasa kohapealsete Välis-Eesti seltside asutamisele, kus eestlasi elab suuremal arvul ja kus nende vahel puudub koostöö.

Aidata väliseestlastel oma kultuuri säilitada ka võõrsil, ergutades neis rahvustunnet ja isamaalist vaimustust.

Koguda kõikide väliseestlaste asukohtade üle andmeid, et nendega luua sidet.

Hõlbustada väliseestlastel soovi korral Kodu-Eestisse tagasipööramist ja soodsa tegevusala leidmist kodumaal.

Juhtida väljarändamishimulisi maa-esse, kus nendel töötamiseks ja tegutsemiseks soodsamad võimalused ja kus vastavad eeltööd tehtud.

Õhutada majanduslikku koostööd, et seda rakendada tulusale alale isamaalises vaimus ja rahvusliku koostöö põhimõtetel.

Organiseerida kodumaa ja väliseestlaste ühiseid majanduslikke ettevõtteid kodumaa saaduste turustamiseks, Eesti saaduste propageerimiseks ja müügi-keskuste loomiseks välismail.

Majandusliku informatsiooni jagamine oma kaubanduslike väliskeskuste kaudu ja usalduse äratamine Eesti majanduslike ettevõtete vastu.

Eesti ettevõtetesse väliseestlaste kapitalide ligitõmbamine.

Välis-Eesti asundusküsimus.

Ära kuulates referaadi Välis-Eesti asundusküsimuse kohta ja küsimust igakülgselt läbi arutades, võttis II ülemaailmik Välis-Eesti kongress vastu järgmise otsuse:

„II ülemaailmik Välis-Eesti kongress peab tarvilikuks laialipillatud üksikute väliseestlaste koondamise suurematesse olemasolevatesse või edaspidi asutatavatesse asundustesse, et olla tihedais sidemeis oma kodumaaga, ühiselt võidelda ümbruskonna mõjude vastu, et edukamalt säilitada oma rahvust ja edasi kanda Eesti riiklikku mõtet. Selleks loodab kongress Eesti Vabariigi Valitsuselt nii aatelist kui ka materjalset toetust.”

Kolonisatsiooni küsimuses on soovitatud arvestada kolonisatsiooni võimalustega põllumajanduses Prantsusmaal, kus maahind madal, kergesti kättesaadav, kliimalised tingimused head, põllusaaduste hinnad kõrged, ja Kanadasse.

Väliseestlaste ümberrahvustamise ja kooli küsimus.

Ümberrahvustunud väliseestlasi ei tule rahvuslikult kadunuks lugeda, vaid neid tuleb koondada ja organiseerida Eesti sõpradena ja neis huvi äratada Eesti vastu.

Välismaail sündinud ja kasvanud Eesti noorsoole võimaldada kodumaa külastamist, et nad ei võõrduks oma isamaale, püüda neis äratada huvi Eesti vastu ja õhutada vastastikku kirjajavahetust kodumaa ja Välis-Eesti noorte vahel.

Tuleks korraldada Välis-Eesti noorsoole ja väliseestlastele suvitamisvõimalusi Eestis, vastastikuse tasuvuse alusel.

Eesti kooli küsimusele pandagu Välis-Eestis võimalikult palju rõhku. Kui pole võimalik asutada täielikku eestikeelelist kooli, siis tuleb korraldada kas suvikoole, pühapäevakoole, õhtukoole, kursusi ja koduõpetust. Laste vähesus ei tohiks takistuseks olla, vaid igale lapsele võimaldatagu eestikeele õppimist.

Vabariigi Valitsus peaks Lätiga ja võimalikult teistegi riikidega sõlmima kultuurkonventsioone eestikeelse kooli ja hariduselu kindlustamiseks.

Kongress peab tarvilikuks eestikeele lektoraatide asutamise neis välis-

maade ülikoolides, kus on üldist huvi eestikeele vastu või kus on eesti üliõpilasi. Neist lektoraatidest võiksid edaspidi välja kujuneda vastavad õppe- toolid.

Kongress peab tarvilikuks korraldada Välis-Eesti koolides ja organisatsioonides auhindade jagamist eestikeele õppimise õhutamiseks, samuti jõulukinkide saatmist Kodu-Eestist. Selleks võib muuseas kasutada Välis-Eesti Almanaki jõulunumbreid, mida võiksid kodueestlased saata kingituseks oma sugulasile ja tuttavaile Välis-Eestis.

Ümberrahvustamise, keele säilitamise jne. küsimused, mis resolutsioonina esitatud, jätta asutatava „Rahvusliku kultuurpropaganda instituudi“ hoole, millele tuleb rajada Välis-Eesti Ühingu juure.

Pöörata Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga luua riikliku toetusega suurimais keskkohis (s. t. kus eestlasi palju) lütseumid ehk keskkoolid ühes algkooliga, kuhu võiks koonduda kõik ümbruskonna eestlaste lapsed.

Kongress peab tarvilikuks, et korraldataks Vabariigi aastapäeva puhul korjandus eesti kooli korraldamiseks Välis-Eestis.

Kongress tervitab praegu koosviibivat Kirikupäeva ja palub kodumaa kirikuvalitsusi kaaluda võimalusi kokkupuutumiste korraldamiseks väliseestlastega nende kiriku ja usuolude korraldamiseks.

Kongress peab tarvilikuks, et väliseestlased peaksid võimaluse järele kontakti välissoomlastega ja ka välisungarlastega.

2. Välis-Eesti näitus 23.–27. juunini 1933.

Välis-Eesti näitus.

Välis-Eesti kongressi ajal korraldas Välis-Eesti Ühing „Estonia“ teatrimajas ka Välis-Eesti näituse.

Näitusele oli kogutud kõiksugu materjali, mis võis ülevaadet ja pilti anda Välis-Eesti liikumisest üle maailma. Oli välja pandud rohkesti ülevõtteid. Need olid jaotatud gruppidesse, et anda selgemat ülevaadet igas välisriigi elavatest eestlastest. Seal oli näha Kanada eestlasi oma põllul kündmas traktoriga, edasi pilte eestlaste suurtest kanafarmidest Austraalias, eestlaste koosviibimistest, eestlastest peoõhtutel, eesti näitetruppidest, sportlastest, jalgpallimeeskondadest, ühistest väljasõitudest, ja muudest eluavaldustest. Nende põhjal saab kindla ja selge pildi, et eestlased välismail eluga käsikäes sammuvad ja et nende areng tõusu näitab.

Kogukalt oli näitusel välismail ilmuvaid eesti ajakirju ja -lehti. Väga huvitav oli diagramm väliseestlaste ametjaotuse kohta, mis näitas, et väliseestlastest on 42% oskustöölisi, põllumehi 28%, meremehi 15%, lihttöölisi 11%, ametnikke 3%, ärimehi 0,6% ja üliõpilasi 0,4%.

Veidi kurva pildi jättis diagramm „organiseeritud eestlaskond välismail“. Tervest väliseestlaskonnast on organiseeritud seltsidesse Euroopas 14%, Ameerikas vaid 2%, Aasias 21% ja Austraalias 5%.

Teine tabel näitab, et väljarändamine on viimastel aastatel järjest vähenenud ja sisserändamine alates 1929. aastast järje-

kindlalt suurenenud. Üle maailma valitsev raske majanduslik kriis ei meelita eestlasi enam suurel arvul välismaale.

Väliseestlased, eriti P.-Ameerikast tulnud suguvennad, on paigutanud oma raha kinnisvaradesse umbes 100.000 miljoni senti väärtuses üksi Tallinnas. Paljud on siirdunud maale ning omandanud maatükke ja talusid. Kokku on väliseestlased mahutanud umbkaudu 1.950.000 kr. eesti kapitali kodumaale.

Saksamaal viibiv eesti leidur dr. Otto Lellep oli näitusel esitanud oma leitud „Lepol-abju“ patenteid ja reklaam-broschüüridega, mis palju huvi äratas.

Suur maailma kaart näitas Välis-Eesti Ühingu poolt algatatud kadunud eestlaste otsimist. Kõige rohkem, nimelt 452 eestlase kohta puuduvad omastel andmed, kes kadusid Venemaal. Ühendriikides on kaduma läinud 185, Brasiilias 57, Austraalias 22 jne, kokku ligi 1000 inimest. Hulk nendest on juba leitud, tänu V.-E. Ühingu usaldusesindajate ja Välis-Eesti seltside poolt saadatud andmetele.

Eraldi laual oli välja pandud kõikide Välis-Eesti seltside ja organisatsioonide põhikirjad, liikmete nimekirjad, nende poolt toime pandud pidude eeskavad jne. See annab pildi, et eestlased, kuigi välkerahvas, püüavad ühiselt ja üksmeelselt võidelda ka välismail.

Eesti ajakirjandus mainis V.-E. näitust väga heatahtlikult.

Ameerikast Eesti suurpäevadele.

Reisimuljeid teelt kodumaale!

Tänavune aasta oli ka väliseestlaste peres Ameerika-Ühendriiges suureks juubeli aastaks. Iga eestlase hinges tuksus süda kodumaa igatsuses. Igaüks rääkis aina, kuidas saaks kodumaale ja osa võtta suurest juubelilaulupeost. Majanduslikult raske aeg ja aineoline olukord ei lubanud kõigil seda suurimat soovi täide viia. Vaid üksikutel läks korda seda teostada ja sammusid seada koduraja poole. Mõnelgi mahajääjal läikis pisar silmis, kadetsedes neid õnnelapsi, kel võimalus oli oma sünnimaa külastamiseks. „Good bye,” „ela hästi,” „hüvasti,” kõlas saatjailt koorina. 27. mail, kell 12 päeval hakkas liikuma ookeanihiiglane „Gripsholm” ja pea oli ta kadunud vaatajate silmist.

Sõitjatest oli turistiklassis 17, ja kolmandamas klassis 68 suguvenda ja -õde. Peale sõitjate saatis New Yorgist Eesti konsul ekskursiooni kuni Halifax'ini. Meri kuni Kanada rannani oli vaikne, selletõttu ka sõitjate meeleolu väga hea. Võeti pilte ja viideti lõbusalt aega. Halifax'is tuli meil seista pool päeva. Laevasviibijad saatsid konsuli randa Eesti hünni helide saatel. Halifaxist ära sõites tuli juba meie merehiiglasel võidelda suurte vee-mägedega, missugused loksutasid reisijaid kolm-neli päeva. Selle loksutamise tagajärjel olid pooled me suguvendadest-õdedest merehaiged. Kolm-neli päeva enne Göteborgi vihased lained vaibusid ja meeleolu reisijate seas paisus kordkorralt elavamaks, jõudes ranna läheduses haripunkti. Göteborgis viidi kõik ekskursandid linna vaatama. Laevaliini poolt oli tehtud korraldus turistiklassi reisijad viia peale linna näitamist Lisebergi parki, kus oli 600 inimesele suurepäraselt kaetud lauad, kus isegi õlu ja vein ei puudunud. Kõlas nii laevaliini kui ka reisijate poolt tervituskõnesid, laulu ja muusikat. Kolmanda klassi reisi-

jate vastuvõtmine oli korraldatud Slotsskogeni pargis.

Göteborgist välja sõites ja kodumaale lähemale jõudes, tuju eestlaste seas aina tõusis. Silmitsedes Eesti saari, joodi „Saaremaa ja suuremaa” terviseks ja lasti Eestit elada. Järgmine peatuskoht oli Helsingis. Meie ookeanihiiglasel tuli võidelda alati möllavate lainetega, kuna Soome meri teda vaikselt peegeldavas vees vastu võttis.

Kui Soome laev „Suomi” soomesoost reisijad randa oli kannud, viidi laevaliini poolt ka eestisoost reisijad Helsingi linna vaatama. Näidati paremaid linna asutusi, parkisid ja järvesid. Kell neli öösel sõitis laev välja Tallinna poole ja me jõudsimme Tallinna reidile hommiku kella kaheksa paiku. Vaade kodulinnale oli haruldaselt uhke. Ilm oli soe, tuul vaikne ja paistis, nagu naerataks ja tervitaks meid terve kodumaa loodus. Kauaigatsetud lootus oli täide läinud, — meie olime jõudnud oma kuldsele kodumaale. Kõikide reisijate nägudel oli naer ja ülevoolav rõõm, nähes oma omakseid ja tuttavaid. Kõik kibe ja karm elu möllavas elumere lainetes oli unustusehõlma maetud.

Peale kella kaheksa sõitis „Gripsholmi” juurde Eesti laev „Hansi” Välis-Eesti Ühingu tegelastega, tolli- ja politseiametnikkudega. Südamlikud tervitused kõlasid vastamisi, — käepigistused olid soojad ja tundelised.

Tolliülema korraldusel, kes ise ka laeva ilmus, vaadati käsipakid järele. Pean ütleva, et tollikorraldus oli eeskujulik ja kiire, mida isegi võiks eeskujuks panna mõnele vanemale Euroopa või Ameerika riigile. Peale tolli revideerimist saadeti reisijad laevaliini poolt mootorpaatidega randa, kuna suuremad pakid ja kaks väliseestlaste autot „Hansi” võttis oma turjale. Mitmetuhande pealine rahvahulk võt-

Välis-Eesti Ühingu lipuõnnistamisest osavõtjad 12. juunil s. a.
3-as vasakult välisminister prof. A. Piip, 4-jas – V.-E. Ü. esimees J. Kristel-
stein. Teine rida: vas. teine – lipuõnnistaja õpetaja A. Sternfeldt.

tis meid sadamas vastu, kelle seas tulijate sugulased ja tuttavad. Jagati tervitusi ja lillesid kodumaale jõudjatele. Tihedast rahvahulgast läbi minnes ja peatuma jäädes tollimaja juures, tervitas meid Välis-Eesti Ühingu esimees hra Kristelstein soojade sõnadega, mille järele mängis kaitseväe orkester: „Eestimaa mu isamaa . . .” Minul, prl. Elend'il ja pr. Konsa'l oli au tänada Välis-Eesti Ühingu liikmeid ja teisi vastuvõtjaid, ja avaldada oma tundeid kodumaale saabumise puhul.

Kõik reisijad olid palutud Välis-Eesti Ühingu lipu õnnistamisele esmaspäeva õhtuks, 12. juunil s. a. Lipu õnnistamine sündis suurejooneliselt Seltskondlikus Majas, millest võttis osa üle 300 inimese — rohkearvuline ühingu liikmete pere ja palju kodumaale saabunud suguvendi ja -õdesid. Lipu õnnistamise talituse pidas õpet. A. Sternfeldt. Lipu võttis vastu Välis-Eesti Ühingu esimees J. Kristelstein, kutsudes väliseestlasi selle lipu alla võitlema

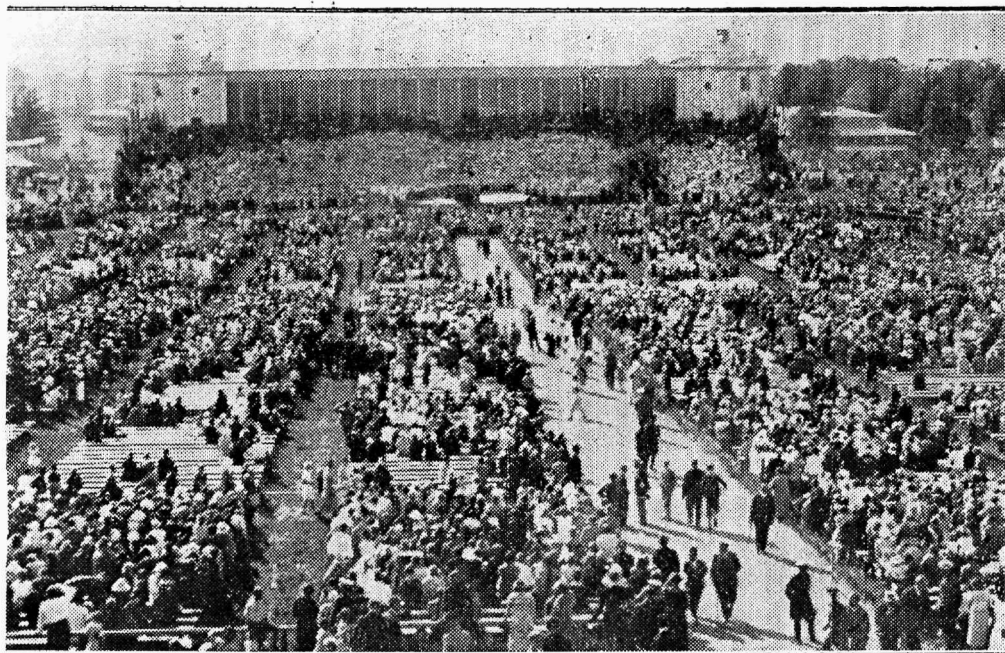
väliseestluse sihtide saavutamiseks. Hr. Kristelstein kinnitas esimese kuldnaela lipuvardasse selle piduliku sündmuse mälestuseks.

Minul oli auks kiinitada teist kuldnaela selle koonduse sümboli vardasse Põhja-Ameerika eestlaste nimel, soovides jõudu ja edu ühingu arenguks.

Peale selle toimingut oli ühine koosviibimine Seltskondliku Maja söögisaa- lis, kus Eesti viin ja kodumaa toidud meeoleolu ülendasid.

Ei ole sõnu, kuidas väljendada neid tundeid, mis väliseestlaste rinnus peitsesid, nautides Eestimaa ilu ja leides sõbralikku vastuvõttu. Eriti üllatavaks ja suureks tunde puhanguks osutus juubelilaulupidu.

Avaldan nendes ridades veel kord tänu Põhja-Ameerika eestlaste poolt Välis-Eesti Ühingu juhtivatele liikmetele, majandusministeeriumile, tollivalitsusele ja kõikidele teistele nende hõlbustuste ja lahke vastuvõtu eest, mille osaliseks meie saime kodumaale jõudmise puhul. *Johann Mölder.*

X Juubelilaulupidu

23.—25. juunini s. a.

Suurim laulupidu, mis seni olnud.

Juba paar päeva enne pidustusi, valitses vanas Tallinnas pidev elevus. Saabusid koorid, rahvast oli palju liikumas, näha oli palju kirevaid rahvariideid jne.

Kell 1 p. l., 23. juunil, kogunesid lauljad Merepuiesteele ühiseks suureks rongikäiguks. Koore tuli kooride järgi, lippude lehvides ja orkestri mürtsudes. Rivistatud kooride rida ulatus linna elektrijaamast Paksu Margarete ette. Andis enne käia, kui taheti mööduda sellest suurest lauluväest.

Kell 2 hakkas hiigelrongikäik liikuma. Eel käis Lauljate Liidu juhatus, siis tulid Tallinna, Tartu ja väliseestlaste koorid. Välis-Eesti laulukooride ees liikus Välis-Eesti Ühingu juhatus koos Ameerika eestlastega, ühingu lipuga. Neile järgnesid Riia, Aluksne ja Helsingi eestlaste koorid

ning välisriikide lauljad. Lõpuks liikus tähestiku korras lõpmatu hulk maakondade koore.

Narva maantee pakkus meeltüendava pildi. Nii kaugele kui silm ulatas, polnud muud kui lippude mets ja rahvameri. Laulu ja mängu võimas vägi liikus lauluväljale.

Rongikäigus oli 312 lippu ja rongikäik kestis 2½ tundi.

Teiste laulukooride hulgas said ka väliseestlased rohkete kiiduavalduste osaliseks. Spalcerina ümbritsev rahvas hüüdis: „Elagu väliseestlased,” „elagu kaugelt saabunud suguvennad” jne.

Ilusaid silmapilke oli kooride jõudmisel lauluväljale, kui juba kohalejõudnud koorid ja kogunev publik tervitas sissemarsijaid. Neid lillede, rättide ja peakatete vastastikku lehvi-

tamist, elaguhüüdeid ja pidu-meeleolulist tuju!

Üldse oli koore 516, õige palju neist rahvariites.

Russalka ausamba kohale oli chitatud auvärav ja tribüün auküalistele. Tribüünilt jälgisid kogu rongikäiku riigivanem J. Tõnisson ühes Läti presidendi A. Kviessiga, kes võtsid vastu laulupeoliste tervitusi. Auküalistest möödudes laulukoorid langesid auavaldusteks lipud. Koorijuhid tervitasid pea paljastamisega.

Laululaval ja -välja lõpul autribüünil lehvisid Eesti, Läti, Soome ja Norra lipud. Laululava pakkus haaravat, elavat ja värvirõõmsat pilti: määratumal laval voogamas ligi 20.000-ne lauljatepere, äärtel lehvimas sajad kooride lipud.

Lauluplats oli vahepeal täitunud publikuga ja muutunud ääretuks voogavaks rahvamereks.

Siis astus kõnetooli avakõneks riigivanem J. Tõnisson, öeldes oma kõnes muuseas, et Eesti üldlaulupidude mõte on näidanud oma mõju aastakümnete keskes, need peod on sündinud rahva elutahtest ja ühistundest.

Nende sõnade juures lastakse laulupeo avamise märgiks lendu 10 valget tuvi.

Edasi tervitab Läti president A. Kviess, kes võeti vastu tormiliste kauakestvate ovatsioonidega ja kes oma eestikeelses kõnes ütles, et ta on õnnelik edasi andma tervitusi läti rahva poolt liitrahva üldlaulupeole. Soovides laulupeole kõige paremat kordaminekut hüüdis ta: „Elagu Eesti!”

Selle järele, kui on vaikinud Läti hümmi helid, algab esimese pidupäeva kontsertosa.

Kogusummas oli juubelilaulupeo esimesel päeval lauluväljal ümmarguselt 35.000 inimest, nendest lauljaid-mängijaid üle 17.000.

Teine laulupäev algas suure rahvapäevandamisega lauluväljale. Jaanipäe-

val oli ilm jahedavõitu ja tuulene, seetõttu oli arvata, et rahva osavõtt kujuneb väiksem esimesest päevast. Kuid asi kujunes teisiti. Lõunast saadik voolas rahvajõgi Narva maanteed mööda ja mereranna kaudu lauluväljale. Trammidele ja autobustele jooksti tormi. Auküalistele pinkiderea juures askeldas populaarne Feliks Moor, kuna laulupeo kontserdid anti edasi raadio kaudu tervele Eestile.

Laulupeo teisel päeval oli lauluväljal üle 40.000 inimese.

Jaanipäeva õhtul oli laululaval Draamastuudio poolt suurejooneliselt organiseeritud vabaõhuetendus. Mängiti II. Visnapuu ühevaatuslikku Lembitu võidukäigu näidendit „Otepää all”. Pealtvaatajaid oli 30.000. Publik võttis draamastuudiolaste vaeva vastu suurte aplausidega. See kujunes vist ilusamaks momendiks kogu meie laulupeo päevil.

Kolmas laulupeo päev lõppes üldise hea kordaminekuga. Kuna muist lauljaid-mängijaid juba eelmisel õhtul lahkusid, siis jäi ikkagi jaanipäevane osa laulupeo tähtsamaks päevaks.

Arvustus märgib, et üld- ja üksikooride esinemised olid sel laulupeol eriti hästi õnnestunud. Eriti vägeva mulje jättis üldkoori laul, mis voogas kilomeetrite kaugusele kui lainetav meri ja haaras soojusevärinaga külmemagi südamet. Üldkoor allus hästi taktikepile, ja laulude autorid, eriti elatanud Miina Hermann, said suure lugupidamise avalduse osaliseks, mis paisus paiguti vaimustuse tormiks.

Laulupeole, kolmanda päeva õhtul, ei tahtnud tulla lõppu, kuna nii lauljad kui ka rahvas tahtsid ikka veel laulda. Tõsteti üles üldkooride juhid ja lauldi üldiselt kõige rahvaga isamaalisi laule.

Umustamata muljetega ja rahvuslikult ergutatult lahkusid viimaks laulupeolised, harutades kaua veel laulupeo muljeid.

Eestlased C. K. Janson abikaasaga oma puuvilja kaupluses San Fernando ligidal, Lõuna-Kalifornias.

Hra C. Janson paremal leti ees, pr. L. Janson leti taga.

Lõuna-Kalifornia Eesti.

P. Tobi.

Viimase veerandsaja aasta jooksul on asunikkude vool suundunud Lõuna-Kaliforniasse. Ajaloos enne tundmata kiirusega on kasvanud siin elanikkude arv ja tekkinud Los Angelesi linn. Alles mõnekümne aasta eest oli Lõuna-Kalifornia org suuremalt jaolt harimata kõrb. Kuna Ühendriikide viimase rahvalugemise ajal 1930. a. elas Lõuna-Kalifornias juba ligi 3 miljonit inimest. Nendest on üle pooleteise miljoni viimase kümne aasta jooksul siia elama asunud. 1.231,830 inimest — umbes niisama palju, kui terves Eestis riigis — elas viimase rahvalugemise ajal üksi Los Angelesi linna piires.

Eesti asunik rändas läbi Lõuna-Kalifornia, ei leidnud siinse maa küllalt kõlbliku olevat omale eluasemeks ja asus põhja poole, Kalifornina vanimasse linna San-Franciscoosse või koguni veel enam põhja poole, Oregoni ja Washingtoni osariikidesse. Seal oli kliima ja maa-pind rohkem kodumaa sarnane.

Nii siis juhtuski, et Lõuna-Kalifornia kolme miljoni elaniku hulka vast

sada hinge eestlasi peatuma on jäänud, kuna San-Franciscoos eestlasi kolme tuhande ümber olevat. Ka Portlandis, Oregoni osariigis ja Seattle's, Washingtoni osariigis, elab suuremal arvul eestlasi. Oregonis oli omal ajal isegi eesti küla, ametliku nimega Rose Lodge, kuid siinsete eestlaste seas „Kungla” küla nime all tuntud. Kas „Kungla” küla veel praegu Oregonis olemas on, seda ei tea nende ridade kirjutaja.

Et 1849. aastal Kalifornias kulda leiti ja selle järele tuhanded ja tuhanded seikluste- ja õnneotsijad siia tulid maa seest rikkusi otsima, see on kõigile teada. Oli ju omal ajal Kalifornia isegi Eestis „kullamaa” nime all tuntud. Et aga kulla järele siin põlluharimine, teed, raudteed ja ehitised — ühe sõnaga, Kalifornia elukõlblikuks muutmine paljudele valgetele inimestele suuremaid rikkusi pakkus kui kulla otsimine, sellest ei ole vist nii palju kuulnud.

Kalifornia, iseäranis Lõuna-Kalifornia, jätab nüüd ja jättis ka enamalt

põhjamaalasele-estlasele esimese nägemise järele õige isäraliku mulje. Maapind, kliima, üldse kõik loodus on siin koguni teine, kui Eesti kodumaal. Raudteel läbi sõites ja linnades peatudes ei pane seda küll palju tähele. Eesti asunik aga, kes siia kauemaks peatuma jäi, ei saanud seda nägemata jätta. Kõrged teravatipulised kaljumäed nagu hiiglastega segi kaevatud kivihunnikud, madala pöösastikuga kaetud liivakõrb, siin ja seal kuivad jõesängid, see on midagi, mida Eestis ei näe. Kliima on teiseks üllatuseks. Külma lumetalve siin ei tunta. Selle asemel on umbes novembrist kuni aprilli lõpuni kestev vihmaaeg. Vast 10—15 korda viie või kuue kuu jooksul tuleb tublisti vihma. Mõnikord valab 2—3 päeva. Jõed on siis vett täis ja ujutavad vahest terved orud üle, kuid mägisel maale ei jää vesi kauaks peatuma. Päeva ehk paari järele on jõesängid jällegi kuivad. Suvel, maist septembrini vihma kumagi ei tule. Merkalda lähedal on ilm mõnikord udune, kõrgemal mägedes aga alati päikesepaiseline. Kuumus ei ole just palju suurem kui Eestis kesksuvel. Jaanuari- ja veebruarikuus läheb maapind roheliseks, siis on isegi kõrb paiguti ruutmiilide ulatuses kõiksuguste lilledega kaetud. Maikuu aga hakkab rohi kuivama. Mai lõpul ja juunis leidub rohelist ainult niisutatud viljapuude istandustes ehk harva kitsastes mäeorgudes ja kuivanud jõgede kallastel.

Pealiskaudselt vaadates oli Lõuna-Kalifornia kõrb aga kõrb, mille kallal töötamine end mõnikord rikkalikult tasus. Mägedes leidis kulda, kõrvepinnast said rikkad puuvilja istandused, kõrvepinna alt tuli välja õli ja linnadele tarvilik gaas, ja maaplatsid kuivanud Los-Angelesi jõe kallastel tõid omanikkudele tuhandeid.

Pinna poolest on Lõuna-Kalifornia kaks kuni kolm korda suurem Eesti vabariigist. Org, kus Los Angeles ja teised Lõuna-Kalifornia linnad asuvad, on umbes Eesti suurune.

Mul on veel elavalt meeles, kuidas kahekümne aasta eest, 1913. a. kevadel,

seltsimehoga Los Angelesi linna jõudes ja siia elama asudes meie omavahel arutasime, et ega seda Ameerika nurka ükski eestlane veel üles leidnud ei ole. Esimese poole aasta jooksul näis see ka tõesti nii. Leidsime sakslasi, soomlasi; venelastel oli koguni terve linnajagu venekeelsete siltidega, pika habemega vene meestega ja isegi päevalilleseemne kestadega uulitsatel. Eestlasi ei leidnud kuskilt. Siis kirjutasime tolleaegse New Yorgi Eesti lehe „Uue Ilma“ toimetusele ja saime sealt paari sinise eestlase aadressid. Huviga sõitsime esimesel võimalusel Kalifornia eestlasi otsima. Oli ju teadmata, kas on suguvennad „kullamaa“ miljonärid või omataolised töölised.

Olid töölised — juba mõne aasta siin elanud. Nende läbi leidsime veel teisi suguvendi ja -õdesid Los Angelesis ja San Pedros.

1928. a. tuli siin mõnede suguvendade vahel kõne alla eestlaste organiseerumine. Kui üks eestlane elab Haapsalus, kümme või kaksteist Tallinnas, mõni Nõmmel ja teised Rakveres, ja kui neid kõiki kokku on vast kolm- või nelikümmend, siis on arusaadav, et nendest Eesti seltsimaja asutajaid ei saa, aga vast oleks võimalik aastas kaks kuni kolm korda kokku tulla, oleks võimalik eestlaste aadresse koguda ja keskkohut luua, kus võimalik oleks teateid saada Lõuna-Kalifornia eestlaste üle.

Selles mõttes saigi algust tehtud ja selles mõttes on ka Lõuna-Kalifornia eesti seltsi asju aetud. Varsti leidsime siin suguvendi, kes kümnete aastate jooksul polnud eestlastega kokku puutunud. Olümpiamängude ajal 1932. a. suvel, kui Eesti lipp siinses olümpia külas lehvis ja kohalikud lehed õige mitu korda Estonia nime oma veergudel trükkisid, leidsime veel õige mitu eestlast, kelle olemasolust meil enne aimu ei olnud.

Kodumaalasele huvitavamaks küsimuseks on vist: kes on siis need 100 hinge Lõuna-Kalifornia „kullamaa“ eestlasi? Kas on nende seas Ameerika miljonäre?

Lõuna-Kalifornia eestlased.

Salgakesuguvendiõdesid üksteist külastamas.

Miljonäriks saada on Kalifornia eestlastel üsna kerge — kodumaa luuleandega kirjanikkude abil. Tuleb siinjuures meelde mõne aasta eest surnud suguvenna päranduselugu. Mees oli ameti poolest ehitustöeline ja hakkas omale siin linnaääres elumaja ehitama. Muretses ajajooksul tarvitatud auto ja aitas ka venna kodumaalt siia. Kodumaal oli temal kolm või neli õde. Mees suri siin äkitselt. Teine vend jäi maja eest hoolitsejaks ja pärandusajade õiendajaks. Kodumaale oli aga siit teade jõudnud, et Kalifornias on Eesti miljonär surnud ja muu varanduse seas mitmetuhandedollarilise auto järele jätnud. Aja jooksul õiendas kohus pärandusaja. Vend laenas maja peale raha ja maksis õdedele kodumaal päranduse osad välja. „Mitmetuhandelise auto” äravedamise eest nõudis vanaraua kaupleja kümme dollarit. Maja võlga maksis mees siamaani ja praeguse tööpuuduse ajal võib maja ja sellega ühes ka kõik siamaani teenitud ja makstud dollarid ja sendid kaduma minna.

Auto on siin peaaegu niisama kättesaadav ja tarvilik kui Eestis talumehel regi või sõidusaan.

Kaugelt suurem osa Lõuna-Kalifornia eestlastest on palgatöölised, mere-mehed, ehitustöölised, aednikud, mehhanikud, insenerid jne. Praeguse töökitsikuse ajal on nii mõnedki neist vist üsna palju raskusi tunda saanud, kuid päris

nälga vist keegi veel siamaani tunnud ei ole.

On meie hulgas ka mõni ärimees, kes majade ostmise ja müümise ja puuvilja kauplemisega jõukamale järjele on jõudnud. Üks vanapoiss rääkis, et tema varandus kord peaaegu miljon dollari ni on ulatanud.

Peale Lõuna-Kalifornia eesti seltsi tegelastele tuntud eestlaste olla veel Hollywoodis ja ka Pasadenas eestlasi, kes siin oma suguvendadega tegemist ei tee, või kes veel meie olemasolust kuulnud ei ole. Tuntud Eesti kirjanik A. Saal saatis Lõuna-Kalifornias oma viimased elupäevad mööda. Saatsime temale alati kutsekirju meie koosolekutele. Vähe oli neid, kes vana meest isiklikult tundsid.

Lõpuks võiks veel jutustada, kuidas saatuse õnneratas kord ka nende ridade kirjutajale näpunäidet andis.

Oli vist 1914. või 1915. aasta suvel, kui San Pedros ühe Eesti suguvenna maja ees istusime ja arutasime Vene riigi poliitikat ja kaugse Eesti elu. Korraga silman põhja-idas mäekünkjal suurt tuleleeki.

„Mis tuli see seal leegib?” küsin suguvennalt.

„Ah, see pole midagi, maa seest jookseb välja mingisugune gaas, sellele on tuli otsa läinud. Põleb seal juba mitu nädalat.” Kuigi teadsin, et Kalifornias mitmel pool õiallikad olid, kuigi

lugenud olin, et gaas alati õliga käsi-
käes käib, kuigi küllalt huvi tundsin
selle looduse tule vastu, siiski ei läinud
seda lähemalt uurima. Olid ju tähtsa-
mad asjad ees. Oli tarvis palga eest elu-
ülespidamist teenida ja vabal ajal linna
tundma õppida. Tuli väljas tühja liiva-
künka otsas jäigi unustusse. Alles siis,
kui Long Beach'i linn omakasvamisega
selle künkani ulatas ja maa majaplat-
sideks välja mõõdetud ja ära müüdnud
oli, leiti, et siin selle künka all üks suu-
rematest maaalustest õlijärvedest oli.

Praegu on selle künka otsas ja ümbrus-
ses mitmed sajad õliallikad. Siit on mil-
jonite dollarite väärtuses õli välja voo-
lanud ja välja pumbatud ja pumbatak-
se praegu veel. 1914. aastal oleks iga-
mees võinud selle künka mõnesaja dol-
lari eest ühes kõigi õliõigustega ära osta.
Loodus andis küllalt selgelt märku, et
siin midagi isäralikku maa all on. Kuid
tolajal ei mõistnud keegi seda näpunäi-
det ära kasutada.

Los Angeles, aprill 1933.

Brasiília kolonisatsioon.

A. Aur.

Brasiília kolonisatsioon on üks huvita-
vamaid ja omapärasemaid terves maailmas
ja selle tulemuseks on see, et niipalju inim-
tüüpe, rasses ei ela vist mitte kusagil riigis
kui Brasiilias praegu. Valgest mustani,
kollasest punaseni, kõik inimvärvid oma
mitmesugustes variatsioonides ja nüanses
esinevad Brasiilias. Brasiília immigratsioon
või sisserändamine jaguneb kahte suurde
epohhi. Esialgse aegjärgu moodustavad
kolm sajandit avastamisest kuni Brasiília
iseseisvuseni ja teise, Brasiília iseseisvaks
kuulutamisest, Brasiília impeeriumist kuni
käesolevani. Portugaallased pärast Brasiília
avastamist 3. mail 1500. a. hakkasid uut
maad koloniseerima, kuid mitte sarnaselt
P.-Ameerikale, kuhu anglo-saksi tõugu rah-
vad rändasid perekondadena, naiste ja las-
tega. Portugaallased rändasid Brasiiliasse
ilma perekondadeta, peamiselt mehed, kes
siin loomulikult naitusid indiaani naistega.
Indiaanlased jagunesid väga paljudesse su-
guharudesse, kes tülitsevad sageli ükstei-
siga ning nõnda kergendasid eneste alla-
heitmist. Brasiiliast loodeti saada rikkusi,
Brasiília värvipuud, kulda teemante ja teisi
kalliskive. Ühes juhusteotsijatega, kolonis-
tidega käis muidugi kaasas kristianiseeri-
mine ja jesuiidid tulid maale. Kui aga ko-
lonistid jäid juba kindlateks põlluharija-
teks, siis tekkis ühtlasi ka nõue tööjõu jä-
rele. Indiaanlane selleks hästi ei kõlbanud
ehk nende peale küll jahti peeti. Eriti suurt
süüdust ja indu näitasid orjapüüdmissel
mamelukid — segaverelised, portugallaste
ja indiaanide järeltulijad. Indiaanlane põ-
genes kergesti töölt ehk jälle eelistas
vastuhakkamist ja vabatahtlikku surma,
kui et oleks saanud teda sundida tööd te-

gema. Pääsetee leiti sellega, et hakati Bra-
siiliasse tooma aafriklasi, neegreid. Neeg-
rid, kes siia toodi, ongi oma hügiga, tööjõu-
ga kultiveerinud maa, raiunud maha ürg-
metsad, loonud viljakandvad istandused,
maanteed, ehitised. Valgel poleks ka see
võimalik olnud, sest palavas kliimas ei suu-
da ta kohalises töös mustaga võistelda.
Portugaallase omapärasus oli see, et ta ka
mustaga segunes. Mitte kusagil mujal pole
valge ja must tõug nii segunenud kui Bra-
siilias, andes igasuguseid segaverelisi, mu-
latte, moreene j. t. öeldakse, portugaal-
lane „armastab“ musta ja see näib tõsi ole-
vat. Sageli juhtub see nii. Portugaallane
jättis maha oma ilusa Portugali, Lisboa
(Lissaboni) ja Porto ühes naisega ning tuli
Brasiiliasse õnne otsima. Brasiilias hakkas
elama musta neiuga, rikastus nii varast
kui lastest, ühe „mulatist“ poja koolitas
advokaadiks, teise tohtriks, kolmandale os-
tis maa ja majakese. Oma naine sai sest
kuulda Portugalis ja tuli viimaks järgi.
Portugaallane on heasüdamline, ei armasta
tüli. Läks jälle oma valge naise juurde ja
must naine leppis ka oma eluga, sest temal
olid lapsed, kes võisid ta eest hoolitseda, tal
oli olnud „hea mees“. See sündmustik on
võetud ühest Rio-de-Janeiro näidendist, mis
kujutab Brasiília tõelist elu. öeldakse veel,
et ükski teine valge tõug ei anna mustaga
häid järeletulejaid peale portugallase.

Teine kolonisatsiooni epohh ehk n. n.
ametlik koloniseerimine algas a. 1817, kus
tolleaegne Portugali kuningas, kes Na-
poleoni eest Brasiiliasse põgenes, tõi maale
Schveitsi kolonistid. Üldse oli schveitslasi
5000, kes endid Bernis üles andsid, kuid
ainult 2000 purjetasid Amsterdamist ja Rot-

terdamist välja. Mägimehed polnud harjunud palava kliimaga, haigused puhkesid lahti ning 1700 jõudsid kindlale maale, asutades linna Nova Friburgo. Kuid haigused ei jätnud neid maha, nad surid peaaegu kõik välja. Praeguses Nova Friburgos elab vähe schveitslasi.

Järgmine immigrantide salk olid sakslased, 342 hinge. Reis Euroopast Brasiiliasse kestis neil 108 päeva. Ühtlasi algas seega suur sakslaste väljarändamine Brasiiliasse, mis kestis palju aastaid. Sakslased koloniseerisid L.-Brasiiliat, Rio Grande do Sul'i, Santa Catharinat ja Paranaad, asutades linna ja kultiveerides maad. Praegu loetakse seal sakslasi üle 500.000 ning tegutsedav neil üle 600 saksa kooli. Isegi mustad, neegrid, räägivad neis osariiges sageli saksa keelt.

Maailmasõja aegu kannatas saksa Brasiilia koloonia. Nimelt oli sakslastel kavatus end lahti lüüa Brasiiliast, kuid selle järel, kui Saksa sõjalaevastik Tulemaa saarte juures inglaste poolt hävitati, läksid ka brasiillaste silmad lahti ning algas sakslaste puistamine. Tulid ilmsiks asiolud, et asjaajamine linnavalitsustes sündis saksa keeles, koolides oli saksa keel, sageli ei õpetatud üldse brasiilia keelt. Puistamise palavikus mindi nii kaugemale, et isegi Sao Paulos hävitati saksa seltsid, hävitati nende ajalehed j. t. ettevõtted. Kui tänavu saksa kindral Knudt Berliinis pööras Brasiilia valitsuse poole, soovides koloniseerida 250.000 saksa perekonda Amazona jõe piirkonda, siis Brasiilia valitsus kiitis küll sakslaste ideed, kuid andis kindla ja eitava vastuse, toonitades, et neil on vahejuhtumine Santa Catharinas maailmasõja päevil väga hästi meele. Brasiilia valitsus lubab küll sakslasi immigrereerida Brasiiliasse, kuid ainult brasiillaste sekka, kus on ülekaal brasiillastel, kuid milgil tingimisel ei luba puht saksa kolooniaid omal maal.

Kui a. 1852 saksa valitsus pani sakslaste väljarändamise seisma, siis brasiillased pöörasid oma tähelepanu teistele maadele, et arianiseerida Brasiiliat. Algas portugallaste ja poolakate immigratsioon.

A. 1820 kuni a. 1915 oli immigrantide arv, kes Brasiilia tuled, järgmine:

itaallasi	1.361.266	türklasi,	araab-
portugaallasi	976.386	lasi,	süürlasi
hispaanlasi	468.583	28.072	52.434
sakslasi	122.880	prantslasi	22.005
venelasi	(poolakaid)	inglasi	15.608
103.683	jaapanlasi	10.713	15.608
78.545	schveitslasi	5.435	10.713
austerlasi	4.727	rootslasi	5.435
		belglasi	4.727

Maailmasõja aegu seisis immigratsioon, kuid peale sõja lõppu algas ta jälle uue jõuga.

1920. a. peale tõusis immigrantide arv 100.000 aastas ja seisis nii 1929. aastani, kust peale ta vähenes tunduvalt.

Toon näitena 1927. ja 1928. aasta.

rahvus	immigrandid	
	1927	1928
sakslasi	4.878	4.228
hispaanlasi	9.070	4.436
itaallasi	12.487	5.493
jaapanlasi	9.084	11.169
leedulasi	12.131	1.313
poolakaid	4.099	4.708
portugaallasi	31.236	33.882
süürlasi	3.000	3.127

1930. a. rändas sisse 67.066 hinge: portugallasi 18.719, jaapanlasi 14.076, poolakaid 4.719, itaallasi 4.255, sakslasi 4.180, albaanlasi 2, argentiinlasi 950, armeenlasi 68, austerlasi 551, belglasi 58, boliivlasi 50, bulgaarlasi 28, kanadalasi 14, kolumbialasi 57, kuubalasi 10, taanlasi 90, dominiiklasi 1, egiüptlasi 40, hiinlasi 105, ekvatorlasi 6, eestlasi 61, soomlasi 24, prantslasi 617, kreeklasi 108, hispaanlasi 3.218, hollandlasi 108, ungarlasi 464, indiaalasi 8, inglasi 635, iraklasi 8, lätlasi 126, libaneeslasi 832, leedulasi 1.139, luxemburglasi 9, marokolasi 11, mehhiiklasi 22, p.-ameeriklasi 416, norralasi 15, paraguailasi 37, perslasi 10, peruulasi 32, venelasi 2.699 (valgevenelased ja nõukogude omad), salvadorlasi 2, rootslasi 90, schveitslasi 252, süürlasi 558, tschehoslovakkilasi 266, araablasi 111, ukrainlasi 9, uraguailasi 376, venezueellasi 3 ja juguslaavilasi 420.

Ka tänavu, 1933. a. on ette nähtud immigrante ümmarguselt 50.000, enamus nendest oleks jaapanlased.

Üks huvitavamaid immigratsioonid on Jaapani immigratsioon. See näib olevat väga plaanikindel. Väljarändajad toodakse kohale Jaapani oma laevadega. Juba kodumaal õpivad nad natuke brasiilia keelt ja varustavad endid õpperaamatutega. Jaapani asjatundjad valivad välja kolooniate kohad. Kolooniatesse asutatakse pank, kust asunikud saavad laenu. Ka asutatakse kohe põllutöökoool ning tehakse katseid sel alal. Oma põllusaadusi ei müü jaapanlane mitte juhuslikult, vaid selleks on jälle keegi jaapanlane, kes asunikelt ostab ja realiseerib selle turul ehk linnades. Koloniseerimise alal võiks teised vanemad kultuurrahvad omale eeskujuna võtta jaapanlastelt. Ja ometi jaapanlastele antakse sageli Brasiilia valitsuse poolt võrdlemisi halvad maad, linnadesse neid asuda ei lasta otsekohe, kuid pärast poole nad kipuvad sinna nii-kui-nii. Sao Paulos on praegu jaapanlastel oma linnaosi, Sao Paulo ümbruses maal aga loetakse jaapanlasi üle 100.000. Jaapanlane tuleb siia vaesena, kuid 6—10 aasta pärast on ta võlgadest lahti ja on jõukas mees.

Ühed väga huvitavad immigrandid on juudid Poolast ja Leedust. Immigratsiooni büroo märgib neid poolakate, leedulaste ja venelastena kirja, ametlike andmete järgi juudi immigrante ei tunta. Ka ei armasta juut end juudiks ehk israeliidiks nimetada. Niipalju kui olen tähele pannud ja ise nendega kokku puutunud, nad nimetavad endid „russoks“, see on venelaseks. Ka juudid on koondunud oma tänavasse, kus neid mõned head tuhanded asub. Juut tuleb Brasiiliasse vaesena, ta ei otsi enesele kehalist tööd, vaid teiste juutide abil hakkab ta kohe kas rätsepaks või müüjaks, kas ise müües pitsi, niiti, sukki j. t. puduasju või jälle on ta omasugu ettevõtja kaupluses. Ka nende kohta näib maksvat tõde, et 6—10 aasta jooksul on juudil juba oma äri ning ta on võrdlemisi jõukas. Brasiilias elab hulgake rikkaid juute, nad on kas Saksa, P.-Ameerika ehk Inglise alamad üksikud on vabrikute, niisama kino ja teiste ettevõtete omanikud. Näo ja välimuse järgi on raske juuti Brasiilias tunda, sest ta sarnaneb väga siin teistele lõunamaalastele, ka on sageli Leedu ja Poola juudid kaunis blondid, heledate peade, punaste juuste ja vurrudega.

Veel elavad Brasiilias mustlased, mida igatahes paljud ei tea. Välimuselt nad on eksootilisemad, võluvamad ja nagu ilusamad kui Eesti mustlased, kuid elukutse on neil üks ja sama.

Sao Paulos on sakslased ärimehed, suurte kaupluste ja kaubamajade omanikud, kuid

mis eriti tähelepanu tõmbab, on see, et sakslased on restoranide pidajad ja saksa õlu on üle Sao Paulo. Õlle alal näib sakslane võistlemata olevat. Kõikjal restoranides on saksa õlletehaste letid, lauad, pingid jne. üle terve Sao Paulo. Ka armastavad sakslased väga kehakultuuri, nende omanduseks loetakse hulk spordi-klubisid. Eriti tähelepanuvad on spordis saksa naised.

Tegin hiljuti ühe matka jala, ligi 50 km. mööda Sant' Amaro järve äärt ja ümbrust. Ning mis iseäranis tähelepanu paelus, olid saksa spordiseltside ilusad majakesed järve ääres, ilusad modernhitised, kultiveeritud ümbrus. Silma torkas saksa mustvalge-punane lipp.

Suuremaid ettevõtteid Brasiilias valitsevad inglased, nende päralt on raudteed, kullakaevandused, linnades vesi, elekter, trammid, telefon. Ka suurimad kaubamajad on inglaste.

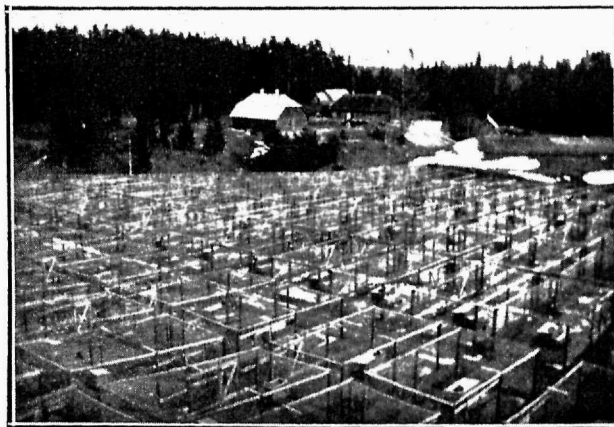
P.-ameeriklaste eesõiguseks on jälle autod ja kõik mis sellega ühenduses: gasoliinid, õlid.

Brasiilia rahva arv jagunes 1922. aastal: valgeid 51 prots., mulatte*) 22, kabokloid**) 11, neegreid 14 ja indiaanlasi 2 protsenti.

Sao Paulos, 17. aprillil 1933. a.

*) Mulatt (valge ja neeger).

**) Kaboklo ehk mameluk (valge ja indiaanlane).

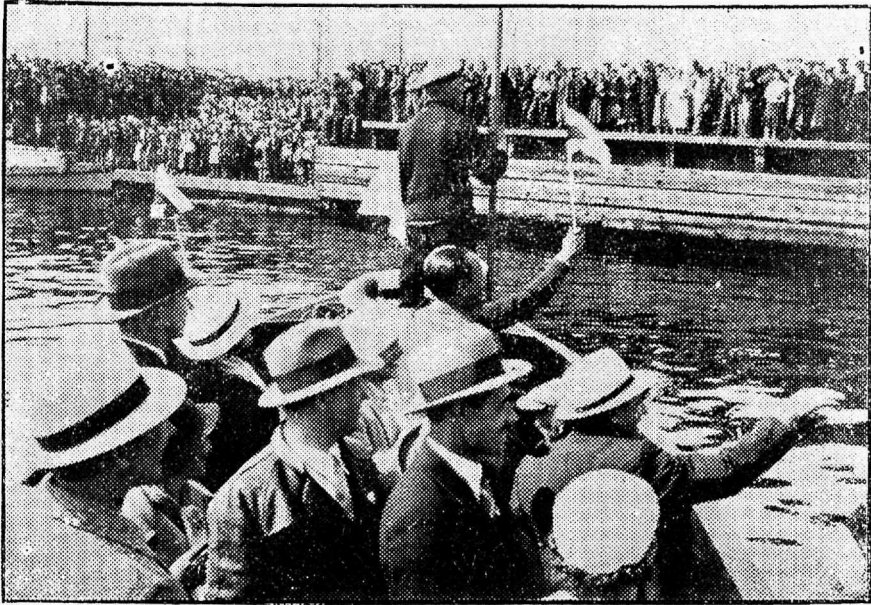

Väliseestlased!

Kõige kasulikum ja kindlam on kapitali paigutada

hõberebaste kasvatusse

Hõberebaste kasvatus on ala, mis väärib tõsist tähelepanu. Teateid võib saada tasuta Väliseesti ühingust — Tallinn, Vana-Posti 8.

Ameerika eestlased saavad mootorpaadiga „Gripsholmilt“ sadama sillale, kus rahvahulk neid tervitab.

Kodumaa sõnumed.

Poliitiline elu on olnud viimastel kuudel väga sündmusrikas. Aprilli lõpul tekitas keskerakond K. Pätsi valitsuse kriisi. Seda asuti lahendama suure optimis- miga ja loodeti 3 päevaga uus valitsus moodustada. Tegelikult venis aga see nädalaid, mille jooksul tehti ettepanekuid valitsuse loomises K. Einbundile (3 korda), J. Ulu- otsale, A. Reile, K. Pätsile ja siis A. Kere- mile, kes kõik peale väikese katsetamise ettepanekust loobusid.

Viimasel silmapilgul saadi uus valitsus kokku J. Tõnissoni juhtimisel, missu- gune kinnitati väikese häälele enamusega riigikogu poolt ametisse.

Põhiseaduse muutmise kava, mille kohta oli palju igasuguseid lahkarva- misi, pandi rahvahääletusele. Kuid rahvas ei pooldanud riigikogu kava ja hääletamisel kukutati see läbi ootamatult rängalt. Hääle- te vahekord oli: 331.000 vastu ja 161.338 poolt.

Hääletuse tulemusele avaldas tunduvat mõju vabadussõjalaste vastukihutustöö, kes on esitanud oma põhiseaduse muutmise ka- va, mis tuleb hääletusele sügisel.

Erakondade-vahelised intriigid on nen- de jalgealust rahva seas õige tunduvalt õnestanud ja tõstnud vabadussõjalaste populaarsust.

*

Viimased kuud on toonud meie m aja n- duselule õige tunduvald muudatusi.

Dollari ootamata langetamine 15% võrra tõstis jälle elavamalt päevakorrare Eesti krooni kursi langetamise. Kuigi krooni- kursi kukutamise kihutustöö oli riigikogu poolt vastuvõetud seadusega tunnistatud karistatavaks teoks, käis siiski äge võitlus krooni kursi kukutamise pärast. Isegi eel- mise — K. Pätsi valitsuse kukutamine ap- rillikuu lõpul, sündis kaudselt neil motii- videl, sest keskerakond kutsus oma minist- rid valitsusest ära, tekitades nõnda kriisi. Alul deklareeris keskerakond krooni kursi hoidmist, kuid kaldus hiljem selle kukuta- misele.

Krooni kursi kukutamine teos- tuskki 28. juunil riigikogu koosolekul n. ö. üle noatera. Kursi langetamise poolt oli 47 häält (keskerakond ja asunikud), vastu 45 (vanapõllumehed ja sotsialistid). Kursi langetamine teostus ametlikult 35% võrra, tegelikult välisvaluutat ostes, nähtub 50% alandamine.

Krooni kursi langetamise siht oli raha odavamaks muutmise teel leida võimalusi eksporteerida suuremal arvul kodumaa saa- dusi ja parandada seega põllumajanduse kul ka tööstuse seisukorda.

Siseturul on kursi langetamine toonud omaga kaasa hindade tõusu importeeritava-

telt kaupadelt, kui ka realt neilt eksporteeritavatelt kaupadelt, mille järgi suurem nõudmine. Palgad on jäänud üldiselt endiseks, kuigi enne kursi kukutamist palgad tunduvalt vähenesid.

*

Tööpuudus on suve jooksul, nagu harilikult, vaibunud. Hädaabitööd lõpetati hilja kevadel, mis talve jooksul olid läinud maksma väga suuri summasid. Tööde tulemus ei ole võrdne kulutusele, kuna hädaabitööd on õige ebaproduktiivsed. See on sundinud otsima uusi teid tööpuuduse vähendamiseks. On hakatud panema rõhku sisekolonisatsioonile, et linna proletariaati juhtida maale. Selleks vajaksime iga aasta keskmiselt 700 asunduskohata. Uute kohtade loomine soodes ja rabades on kulukas töö, aga seda on siiski teostatud ja seni juba rohkesti maad muudetud viljakandvaks.

1933/1934. a. peetakse tarviliseks teostada üle riigi laiaulatuslikku maaparanduse tööde kava, mis juba põllutöoministeeriumis välja töötatud ja mille teostamiseks nõutakse 500.000 krooni. Sel teel loodetakse juure saada palju uudismaad.

*

Hiljuti E. V. valitsus müüs Peruule 410.000 kulddollari eest meie kaks suure-

mat sõjalaeva „Lembitu“ ja „Vambola“, mis omandasime vabadussõja ajal kingina inglastelt (end. vene laevad). Saadud rahaga kavatsetakse osta allveelaevu ja torpeedopaale.

*

Käesoleva aasta nelipühis pühitseti Mahtas suurejooneliselt 75 aasta möödumist, n. n. „Mahtas sõjast“, mis Ed. Vilde samanimelise romaani kaudu on jäädvustatud.

Pidustused toimusid suurejooneliselt tuhandete, kaugelt ja ligidalt, kokkutulnud rahvahulkade osavõtul. Pidustustel viibis ka kirjanik Ed. Vilde, riigikogu esimees K. Einbund ja kohtu-siseminister V. Rooberg.

Mahtas sõjas langenute mälestuseks on püstitatud sammast roosast graniidist pealkirjaga: „Siin võitles Eesti talupoeg tõe, õiguse ja vabaduse eest!“

*

Eesti ilmastik on olnud väga tujukas. Suve on olnud osalt jahedavõitu, osalt kuum. Viimase 2 nädala jooksul valitseb Eestis otse troopiline kuumus. Põlevad mitmel pool metsad. Suitsupilved ulatasid isegi Tallinnani.

Kestev põud teeb põllumajandusele suurt kahju. Kõrbevad põllud ja nurmed.

Kodumaale saabunud väliseestlasi.

27. mail aurik „Gripsholmiga“ New Yorgist väljasõitnud eestlased saabusid Tallinna 10. juunil kell 8 hommikul. See oli esimene suurem grupp väliseestlasi, kes korraga kodumaad külastasid. Välis-Eesti ühingu juhatuse liikmed sõitsid ühes tolliametnikkudega ja ajakirjanikkudega aurik „Hansil“ „Gripsholmi“ juure, et saabunud külalisi juba laeval tervitada.

Kui viimased külalised olid maale jõudnud, koondati saabunud tollimaja ette ja Välis-Eesti ühingu esimees J. Kristelstein pidas neile sooja tervituskõne. Sellele vastasid küllatulnute poolt prl. Isolde Elend ja hr. Johann Mölder ning pr. Amalie Kõnsa. Ameerika eestlaste kõnedest paistis välja suur liigutus kodumaale jõudmise puhul.

Välis-Eesti ühingu poolt korraldatud vastuvõtt lõppes orkestrihelide saatel lauluga „Eestimaa mu isamaa“. Külalisi ujutati sõna tõsisel mõttes üle lilledega ja neil oli tegemist, et edasi pääseda määratu suures rahvahulgas. Vastuvõtt filmiti sadamas ja „Gripsholmil“.

Ekskursioonis olid järgmised väliseestlased: Põhja-Ameerikast: Otto Abol, Gustav Alman, Alma Alman, Michael Andresson, August ja Ida Bollman, Isolde Elend, Valja Ellam, Linda Freeman, Pauline, Gil-

bert ja Valter Grass, Aleksander ja Alice Hendrikson, August, Julia ja August Hendrickson, Aleksander Ibrus, Elsa ja Allan Ild, Charles Janson, Marta Joks, Emilie Kõnsa, Mihael Kuuramees, Anna Kõpman, Olga ja Vaino Kukepuu, Kristofer Kukk-Aston, Elsie Kurro, Elmoth ja John Kurro, Robert Lass, Marie Loon, Lukina ja Ella Luik, Olga ja Julius Malk, Amalie Mihk, August Mihk, Isak Mikkal, Alfred Mikker, Julie ja Peter Milerand, Elsa Miller, Johann Mölder, Elisabeth Nellis, Aleksander, Emilie, August ja Melvin Nuut, Klara ja Herbert Okelman, Martin, Mathilda ja Norma Palmos, John Pertel, Julius Pihlak, Peter Rammil, Carl, Martha ja Elsie Raudsep, Helene, Marold ja Daisy Rea, Martha Roddel, Ella Sepp, Edvard ja Tatjana Sild, Karl ja Julia Sööder, August Tanison, Alfred, Anette ja Valter Thalman, August ja Johanna Tiisler, Erna Valle, Miina Valter, Erika ja Otto Vilkes, Elisabeth Virk, Leontine ja Agnes Virtman ja Gustav Pertel.

Peale nende tulid kodumaale aurik „Frederick VIII“: August Sandluk, hr. ja pr. Seeberg ja Villem Karm.

Enne seda, 22. mail, olid juba saabunud P.-Ameerikast: Jaan Sepp, Ivan Keinast, Peter Pahkel, Voldemar Blomberg, Nancy Vellmorris lapsega, Pauline Seebloom, Pe-

„Gripsholmiga“ saabunud väliseestlaste esimene tervitus kodumaa pinnal.

ter Vedrik, Johan Lieth, Christoff Norrberg abikaasa ja tütreaga ning Johannes Björkvist abikaasa ja väikese pojaga. Kaks viimast perekonda on Rootsi eestlased.

Saksa laevaliiniga saabus Montreali Eesti seltsi „Koit“ endine sekretär ja agar tegelane pr. Adele Gronau oma mehega, Adele Palu, Sophie Klakhoff ja Anette ja Margot Rosin.

Raudtee kaudu tulid kodumaale hr. Jaan Siirak Pariisist, pr. Alice Stunde Brasiiliast, kelle mees seal lendur, prl. Alide Saukas New Yorgist, Välis-Eesti üliõpilaste korporatsiooni „Väinla“ esimees hr. Hugo Muru, grupi üliõpilastega, dr. Pauline Sinberg-Snieckus, Kaunasest, Henno Mandel ja Gustav Mägar, Berliinist, Hu-

go Türk, Kanadast, pr. Salme Idam, Argentiinast, pr. M. Kaivats-Lemets, Austraaliast, prl. Ella Soom, Argentiinast ja hulk eestlasi naaberriikidest.

Osa saabunud väliseestlastest kavatsevad tulevikus tagasi sõita ja aniult osa jääb kodumaale peatuma ning korraldavad omale kodu siin.

*

8. juulil lahkus Tallinnast Charles Janson koos Peter Rammiga, viies Kaliforniasse kaasa oma naiseõe ja selle lapse. Sadamasse oli ilmunud nende rohkearvuline sugulaste- ja tuttavate-pere, kes kaugele sõitjaid südamliselt jumalaga jätsid, sest ei tea, millal saatus neid jälle kokku toob.

Otsitakse ANTON KAND'i,

kes sõitis Belgiasse umbes 1925. aastal. On teada, et 1929. aastal sõitnud mingisugusel Brasiilia laeval. Palun kes otsitavast midagi teavad või kuulnud on, sellest teatada aadressil:

P. O. B. 100 Tallinn, Estonia ehk Raissa Kand, Piiri küla, Muhu-suure ag. Kuivaste.

Eestlaste koosviibimine Budapestis 24. II. s. a.

Istuvad (vasakult): pr. Jõrsa, pr. Kárpáti, kindr. N. Reek, pr. Suhajda, pr. Anni.
Seisavad (vasakult): mag. A. Reisman, J. Sultson, L. Paigaline, V. Tiesen-
berg, A. Hablits, V. Maddis.

Organiseeritud Välis-Eestist.

**Põhja-Ameerika eestlaste kongress New
Yorgis, 26. mail s. a.**

26. mail s. a. peeti New Yorgis Põhja-Ameerika eestlaste kongress, millest võtsid osa kas saadikutega või kirjaliste volitustega järgmised eesti organisatsioonid: New Yorgi Eesti Hariduse Selts, Detroiti Eesti selts „Kodu“, Chicago Eesti Klubi, San-Francisco Eesti Selts, Lõuna-Kalifornia Eesti Selts Los Angelesist, Linda Eesti Põllumeeste Selts Albertast, Kanada Eesti selts „Side“ Winnipegist ja Montreali Eesti selts „Koit“.

Seattle'i ja Philadelphia eestlastelt olid tervitustelegrammid.

Kongressi töö oli asjalik ja korrapärane. Juhitud Põhja-Ameerika tugevama eesti organisatsiooni — New Yorgi Eesti Hariduse Seltsi tegelaste ja „Meie Tee“ toimetuse liikmete poolt, New Yorgi E. V. konsuli hra C. Kuusiku isiklikul osavõtul, võib rahuldustundega esimest Põhja-Ameerika eestlaste kongressi lugeda kordaläinuks.

Kõik kongressi päevakorras ülesvõetud küsimused lahendati rahuldavalt.

Asutati „Ameerika Eesti Liit“, mis koosneb ja keda juhivad nõukogu ja juhatus.

Nõukogu on kõrgem võim liidus ja sinna valitakse iga P.-Ameerika eesti organisatsiooni poolt üks liige. Seega nõukogu liikmete arv on nii suur, kui mitu eesti seltsi on Põhja-Ameerikas.

Nõukogule allub juhatus, mis koosneb viiest liikmest, ja kes valitakse nõukogu poolt koosolekul või kirja teel.

Liidu juhatus asub New Yorgis ja on tegelikult töötajaks.

Ameerika eestlaste ajakiri „Meie Tee“ tunnistati kõigi P.-Am. eesti organisatsioonide ametlikuks häälekandjaks.

Liidu sekretäriks valiti „Meie Tee“ toimetuse liige, et kõik tähtsam kirjavahetus liidu juhatuse ja nõukogu liikmetega (seltsidega), samuti seltside tegevus, leiaks tee ajakirja veergudele.

Liidu juhatusse valiti: esimeheks Jüri Annusson, abiesimeheks Bernhard Nurmisen, sekretäriks August Sandluc ja liikmeteks C. K. Janson ja J. Sarei; kandidaatideks: Charles E. Kodil ja Ed. Derrick.

Nõukogu esimehe koht jäeti esialgu vabaks ja ta valitakse kõigi eesti seltside nõusolekul nõukogu liikmete poolt.

Läbirääkimiste all arutati Eestist väljandrändamise küsimust, üldise häälekandja asutamist kõigi eesti organisatsioonide vahel üle maailma, väliseestlaste aadresside kartoteegi sisseseadmist kõigi eesti seltside juure, kodumaale sõitjate Ameerika eestlaste asjade revideerimist eesti tolliametnike poolt j. t. Kongressile esitas oma volitused ka New Yorgi eesti kommunistliku seltsi „Uue Ilma“ esindaja, kuid see lükati tagasi tehnilistel põhjustel, sest see polnud registreeritud enne kongressi algust.

„Ameerika Eesti Liit“ koosneb ainult eesti rahvuslikest organisatsioonidest ja on absoluutselt väljaspool poliitikat.

Kongress lõppes peale kolmetunnilist intensiivset tööd kell kaheksa õhtul, mille järele algas lahkumispiduõhtu laulupeole sõitjaile Eestisse. Kolm pikka lauda olid kaetud rikkalikkude toitudega üle kahesaja inimesele, kuna seltsis laulukoor ja üksikud soolauljad ja mängijad näitelavalt esinesid. Pidul algusel lauldi ühiselt Eesti riigi hümnit.

*

Eestlaste seltskondlikust tegevusest Argentiinas.

Esimesed eestlased Argentiinasse on tulnud aastat kaksikümne tagasi. Neid on vaid mõned üksikud. Siinkohal võin nimetada härrasid Luiki ja Väkrami.

Neist vähestest siinviibimise aastaist ja juba tol ajal algavast kriisist tingitult on Argentiinas vähe eestlasi, kes on jõudnud majanduslikult kindlale järjele. Suurem osa eestlastest teenib ülespidamist füüsilise tööga, peaaesjalikult P.-Ameerika ja Inglise kompaniides, kus nad korralikkuse ja tööarmastuse tõttu lugupidamist on võitnud.

Majanduskriis ja väliskapitali taastõmbumine on ka palju eestlasi ilma kindla teenistusest jättnud, kes nüüd endale sissetulekuid peavad hankima juhuslikest töist. Ehkki nimetatud tööde saaminegi on äärmiselt raske, on mitmed eestlased näidanud palju oskust ja visadust sarnasel teel äraelamiseks.

Siinse valitsemisaparaadi väga loiu tegevuse tõttu ei loodeta, et Argentiina suu-

Vaevalt võiks alahinnata loodud Põhja-Ameerika Eesti Liidu tähtsust ameerika eestlaste koondamisel.

Muidugi on eesti seltside heatahtlikust koostöötamise tahtest.

Seniajani on P.-Ameerikas umbes poole tosina eesti organisatsiooni ümber juba aastakümneid töötanud, ilma paljude teiste väliseestlaste teadmata. Lahutatud suurte kaugustega, paisatud miljoniliste muulaste inimurdu, harilikult väike grupp eestlasi, 30—50 inimest suur, tegutseb oma seltsi ümber, sealjuures võideldes igapäevaste elumuredega ja leivaküsimusega, ja elades laiali üle suure linna, üks ühes, teine teises linna otsas.

Aegajalt kogutakse kellegi eestlase erakorterisse, millega siis ka kõik seltsi tegevus piirdub. Raske ja peaaegu võimata oleks kodumaa ajalehil ja ajakirjadel õieti aru saada või kirjeldada niisuguste eesti organisatsioonide eluavaldusi ja tegevust. Seepärast oma häälekandja asutamine kõigi eesti seltside poolt, mis kirjastatakse New Yorgi Eesti Hariduse Seltsi poolt, annab määratu pöörde eesti rahvuslike ideede levitamisele ja seltskondlikule tegevusele Ameerika eestlaste seas.

„Meie Tee“, olles majanduslikult kindlustatud kaemaks ajaks ette, ja töötades Ameerika Eesti Liidu häälekandjana, loodab tasandada teed üldisele Välis-Eesti häälekandjale, mille teostamine jäi ülemaailmsele Välis-Eesti kongressi hooleks. Tallinnas 26. juunil s. a.

A. S.

daks seisukorra parandamiseks iseseisvalt midagi ära teha. Kuigi valitsuse otsustes tehakse suurejoonelisi kavasid ja antakse välja seadusi kriisi lahendamiseks, jäävad need kõik ainult paberile. Nii möödunud aastal otsustas parlament anda valitsusele volitused suurte summade kulutamiseks siin nii viletsas seisukorras olevate teede parandamiseks ja uute ehitamiseks, kus tööd pidid leidma 100.000 töölit. Töö alguski oli määratud käeoleva aasta jaanuariks, kuid sinnasamasse, kus see seadus sündis, ta ka maeti.

Üldiselt oodatakse paranemise algust kas P.-Ameerikast või Euroopast, et viimasel juhul kodumaale tagasi pöörduda.

Eestlaste seltsielu Argentiinas, ehkki alles noor, on läbi teinud tõususi ning mõõnasid. See on ka arusaadav, kui arvesse võtta, et eestlaste pere koosneb mitmesuguste vaimliste huvidega inimestest ning oma edukaks tegutsemiseks vajab selts oma

liikmetelt suurt omahuvide salgamist ja juhatusest küllaldast oskust ja ennastsalgavat tööd.

Alates 1932. aastast on seltsi elu näidanud siiski hoogsat arenemist, mis suurel määral on seltsi juhtivate tegelaste hr. A. Luiki ja pr. M. Jaaksoni teene. Näib, et need tegelased on leidnud ühise keele ja ühise idee eestlaste koondamiseks tugevaks seltsiks, mis suudaks täita seda kohta eestlaste vaimuelus ja põhjamaises sügavas hinges, mille sinne loodus ning seltskond tühjaks jätvad, ning nende sihtide taotlemisega luua seltsile ideelised olemasolu õigused.

Möödunud aastal suutis E. s. „Ühendus“ oma liikmete arvu, mis eelmisel aastal paarikümne peale oli langenud, mitmekordseks suurendada. Korraldas mitu hästiõnnestunud piduõhtut ning täiendas raamatukogu uute köidetega kodumaalt. Raamatukogu tarvitamine on üldse väga elav, seda enam, et möödunud aastal E. s. „Ühendus“, vastu tulles eestlastele, kellel mõnel põhjusel võimalik ei olnud seltsi liikmeks astuda, raamatukogu maksuta tarvitada andis. 1932. a. lõppeski lootusrikkalt. Juba saavutati tihedam koostöö Ü. E. N. Ü. Argentiina osakonnaga, ja käesolevat aastat võib õigusega nimetada tõusu aastaks Argentiina eestlaste seltsi elus. Käesoleval aastal on olnud ka paar niioelda suursündmust Argentiina eestlaste elus, mis ühtlasi tõendasid, et sinne eestlane ei ole suutnud veel midagi unustada oma kodumaast ja rahvustundest.

Esimene neist oli 20. jaanuaril, kui siia saabus külalisena soome õppelaev „Suomen Joutsen“. Oli esimene kord, kus vennasrahva sõjalaev tegi külaskäigu Argentiinale. Ning siis võis märgata, kui palju on veel säilinud siinsetel eestlastel venalikke ja südamlikke tundeid soomlaste vastu.

Külaliste vastuvõtmiseks moodustas E. s. „Ühendus“ delegatsiooni, kuhu kuulusid seltsi esimees hr. Alfons Luik, pr. M. Jaakson, hr. G. Jaakson ja pr. S. Herzfeld.

Laeva randudes astusid esimestena laevale soome saadik hr. Vahervuori, atasché Laamivaara, valitsuse poolt laeva komanderile määratud adjutant mer.-lt. Valter von Rentzell ja eestlaste delegatsioon.

Peale esimeste tervituste vahetust ütles hr. Luik lühikeses hoogsas kõnes laeva meeskonnale teretulemast, millele meeskond vastas vägeva elagu-hüüdega Eesti Vabariigile. Peale selle andis pr. Jaakson komander mer.-lt. Konkolale üle ilusa kimbu lilli. Komander, kellele nähtavasti ootamata tuli nii südamlik vastuvõtt eestlaste poolt, tänas nähtava vaimustusega. Ametlike esitluste ja tervituste lõppedes kutsuti kõik laevalolijad söögisaali, kus vas-

tastikku tervituste saatel joodi mõni klaas šampanjat.

Sama päeva õhtul tegi kom. mer.-lt. Konkola visiidi mereministrile, kuna kadedid siirdusid linna vaatlemisele. Laeval olevale kahele eesti kadetile korraldasid kohalikud eestlased ringreisi autol, tutvustamiseks linnaga ja vaatamisvääriliste kohtadega.

Siinkohal konstateerin, et see külaskäik oli suure tähtsusega ka Eesti tutvustamiseks Argentiinas. Oli esimene kord, kus ametlikul külaliste vastuvõtul ja koosviibimistel viibis teiste kõrgemate isikute hulgas ka eestlasi. Samuti nimetati Eesti nime korduvalt kõigis ajalehtede kommentaarides, kus ära näidati eestlaste rahvus- ja sugulussidemed soomlastega.

Siinsed soomlased, kes eestlastest vähem organiseeritud, tundsid huvi eestlaste ja nende seltsi vastu.

Teine suursündmus Argentiina eestlastele oli 1. veebr., kui esmakordselt Buenos-Airesi sadamasse saabus eesti kaubalaev „Keila“ (kpt. Suurmann). Laeva vastuvõtt, ehkki väliselt mitte nii hiilgav, oli väga südamlik ning näitas eestlaste suurt rahvustunnet, millist harva leidub teiste rahvaste juures. Oli tunne, kui saabuks kaugeleelav vend, kui ligineks kodumaa tuhandet kilomeetrid lähemale.

Laeva vastuvõtuks moodustatud toimkonda kuulusid hr. A. Luik, pr. M. Jaakson, hr. G. Jaakson ja hr. Porga.

Peale randumist astus laevale vastuvõtu toimkond. Hr. A. Luik tervitas südamlikus kõnes äsjasaabunud meremehi ning pr. M. Jaakson annetas kpt. Suurmannile Argentiina eestlaste nimel lilli. Kpt. Suurmann vastas lühikesele, kuid sooja tervitusega. Järgmiseks lauldi ühiselt isamaa hümmi ning teisi isamaalisi laule. Järgnes ühine kohvijoomine, kusjuures omavahel lõbusalt vesteldi. Mõned päevad hiljem korraldati E. s. „Ühenduse“ ruumes õhtusöök laeva ohvitserkonnale, millest osa võtsid peale ohvitserkonna laeval kaasasõitvad kpt. Suurmanni ja II mehaaniku abikaasad.

Kogu siinviibimise aja jooksul külastati laeva enam kui saja eestlase poolt. Saatuse heitis siiski leinavarju sellele rõõmule, mida tundsid nii laeva meeskond kui siinsed eestlased, riisudes mehe keskelt keset õitsevat noorust ja lootusrikkast tulevikku noore ja sümpaatse pr. E. Männapso, II meh. hr. Männapso abikaasa. 15. veebruaril suri pr. Männapso veremürgitusse. Järgmisel päeval korraldati matmine või õigemini krematooriumi saatmine. Pühali-ku talituse pidas kohalik Norra meremisejoni õpetaja, ning lahkunu põrm viidi laeva meeskonna ja kohalike eestlaste saatel krematooriumi, kust veidi hiljem leinavale mehele tuhk tagasi anti.

Kaubalaev „Keila“ viibis Argentiinas paar nädalat ning lahkudes viis kaasa mõned kodumaale sõita soovijad eestlased.

E, V. 1933. a. aastapäeva pühitsemiseks siinsed eestlased traditsiooni kohaselt piduõhtuga, mida austas osavõttuga soome saadik hr. Vahervuori ning kümnekond kohalikku soomlast, ka eestlaste osavõtt õhtust oli arvurikas.

Avakõne pidas esimees hr. A. Luik, järgmiseks lauldi isamaa hümnid, mida kuulati püsti seistes. Päevakohase kõnega esines hr. Ploompuu. Järgnesid lavalised ettekanded pr. M. Jaaksoni juhatusel ning laulukoori ettekanded hr. Mägi juhatusel. Eriiselt hea mulje jätsid eesti rahvatantsud Tuljak ja Piru polka, mida ette kanti rahvariites, ning pr. M. Jaaksoni ettekandel Tünnpuu — All hauas. **V. H.**

Argentiina Eesti seltsi „Ühendus“ ja Ü. E. N. Ü. Argent. osak. juhatused E. V. 15. aastapäeva pidustustel.

Eestlaste elust Argentiinas.

Praguste andmete põhjal elab Argentiinas 400—500 eestlast, neist 300—350 Buenos-Aires'es ja ümbruskonnas. Neist on suurem jagu käsitöölisi (rätsepad, maalrid, kingsepad, puusepad, õmblejad jne.), mõned üksikud omavad väikeseid farme ja ettevõtteid. Üliõpilasi on Argentiinas 20 kuni 30 ümber, kuid neist ei õpi ükski edasi. Paaril eestlasel on oma majad, kuid enamasti lasub neil majadel võlg, mis tuleb tasuda 10 aasta jooksul.

Eesti tutvustamiseks Argentiinas pole midagi tehtud, kui mitte mainida eesti poksiija Ervin Klausner'i esinemist eestlasena, eesti seltside esindajate esinemist soome sõjaväe õppelaeva vastuvõtmisel ja esimese eesti kaubalaeva „Keila“ saabumist Buenos Aires'e sadamasse. Neil kolmel juhul töid kohalikud lehed lühikesi kirjeldusi Eesti ja eestlaste üle.

Seltsidesse organiseerunud eestlasi on 150 ümber, kuid seltside poolt korraldata-

vatest pidudest võtab osa ka hulk mitteorganiseerunuid. Argentiinas on üldse 2 eesti seltsi, mõlemad asukohaga Buenos-Aires, — „Eesti Selts Ühendus“ ja „Ü. E. N. Ü. A. O.“ (Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse Argentiina osakond). Mõlemad seltsid on 5-liikmelise juhatusega, s. o. seltsi esimees, esimehe abi, kirjatöimetaja, kassapidaja ja varahoidja. Kooskäämise koht on praegu mõlemal seltsidel ühine: Buenos Aires, Calle Reconquista 379. Kahjuks on osavõtt seltsi tegevusest viimasel ajal õige loid, mis on seletatav raskete aegadeaga, kus mure ülespidamise pärast on kõigil esikohal.

Eesti noorus Argentiinas.

Ühes viimases (detsember 1932.) „Almanaki“ numbris ilmus hra H. Haljaspõllu sulest ülevaade välismaal asuvatest Eesti seltsidest-koondistest, kus muuseas oli tähendatud, et puuduvad andmed ÜENÜA osakonna kohta.

Lubatagu siis täiendada seda puuduvat alljärgnevalt.

ÜENÜA osakond asutati 1928. a. osa seni tegutsenud seltsi „Ühendusest“ lahtilõõnud liigete poolt, kes ei suutnud leppida seltsis asuva liigi passiivse vaimuga, ning kes igatsesid rohkem tegevusvabadust võimaldava organisatsiooni järele.

Selts töötab seni võrdlemisi edukalt. Omab ilusad kooskäigu ruumid ning tema ümber on peamiselt koondunud nooremad siinviibivad eestlased, kes siia tulnud peale Eesti vabadussõda, arvult saja ümber.

Alul oli vahekord selts „Ühendusega“ kaunis terav, kuid nüüd, tänu mõlemapoolsele arusaamisele, et ainult tugev side hoiab meid koos ning tagab edurikka tegevuse, on viimased kaks aastat tegutsenud väga leplikkus vaimus, korraldatud ühiseid pidusi, koosviibimisi tähtsamate mälestuspäevade, jõuluõhtu jne. puhul.

Osakond omab 200—250-kõitelise raamatukogu, orkestri ja näitetrupi. Raamatukogu kavatakse ka veel käesoleval aastal täiendada.

Osakonna 5. aastapäevaks, mis peetakse käesoleva aasta augustikuul, kavatakse lavastada Eestis auhinnaga kroonitud A. Mälk'i komöödia — „Vaese mehe ututall“ hra Põderi juhatusel.

Ühingu juhatusse kuuluvad praegu esimehena O. Meikop, abiesimehena L. Sõrmus, laekurina J. Pettai, kirjatöimetajana M. Kõiv ning varahoidjana E. Suits.

On mitu korda püütud astuda kontakti Tallinnas asuva ÜENÜ keskjuhatusiga, kuid kahjuks sealtpoolt pole tuntud tarvilist huvi asja vastu ning nii mõnigi, eranditult viimased, kiri on seni vastust ootamas.

Kuna kaugel maa tõttu kirjavahetus eriti raskendatud, siis see üleilmainedud asjaolu on palju pettumusi valmistanud aktiivsemaile tegelastele ning seepärast ka läbikäimine keskjuhatusel olnud väga loid.

Praegune energiline juhatuse püüab selles asjas tuua parandusi, lootes ka vastukõla leidvat keskjuhatuselt.

ÜENÜA osakonna postiaadress on — Buenos-Aires, Calle Reconquista 379 Rep. Argentina, Súd-Amerika.

Sao Paulo eestlaste elust.

Aprillikuu algul kolis Sao Paulo Eesti selts „Uus Kodu“ uutesse ruumidesse Ladeira Santa Efigenia 21. Ruumid on suured ja ilusad ning et seltsil tüür liiga koormavaks ei osutuks, üüriti muist ruume juhatusel liikmetele välja.

29. aprillil korraldas selts suure peoõhtu, millel esinesid lauludega hra J. Mölder j. t. Ühevaatusline operett „Pleki-Karla kosjasõit“ sai suure menu osaliseks. Pidu lõppes alles hommikul. See peoõhtu lõi seltsile ülejääki 299 milreisi 600 reisi. Sisse-tulekuga võib väga rahul olla ja seltsi juhatusel tuleb tänada väga korraliku ja armsa peoõhtu korraldamise eest.

Sao Paulo Eesti ev.-luth. kogudus töötab saksa koguduse ruumes. Koguduse liikme-maks läheb saksa kogudusele. Vastutasuks on tarvitada ruumid, kirik ja teised soodustused. Koguduse juhatusel moodustavad: hrad Gustav Madisson — esimees, Jaak Rebane abiesimees, Aleksander Reeben — kassapidaja, pr. Mathilde Kersten — kirja-toimetaja ja pr. Anna Rebane — kirjatoime-taja abi.

Koguduse juures tegutseb hra G. Madissoni juhatusel pühapäevakool, mis näitab oma tegevuses suurt edu. Praegu on õpilasi 20, enamus poisid. Kool töötab igal pühapäeval koguduse ruumes ja kestab kaks ja pool tundi. Hra Jaak Rebane õpetab eesti keelt ja Eesti ajalugu. Hra G. Madisson õpetab usuõpetust ning Aleksander Reeben — laulmist. Lapsed õpivad väga hästi ning õpilasi tuleb järjest juurde. Pühapäevakool on ilusamaid tänuväärsemaid koguduse ettevõtteid ja ainukene Eesti kool Brasiilias.

*

Eesti lendur Harald Stunde, kes oli Bo-hiiva teenistuses, on astunud Brasiilia teenistusse. Ta töötab lendurina Porto Alegros, Rio Grando do Sul'i osariigis.

Hiljuti suri Sao Paulo eestlane — elektri-insener (Dr. Ing.) Sa ar (Schar), vana Brasiilia eestlane, kes siin töötanud üle paarikümne aasta. Tema surma puhul ilmus Sao Paulo suurimas ajalehes „O Estado de Sao Paulo“ nekroloog. 15. IV. 33. suri tiiskusse prl. Herta R a u d s e p p, kes õp-pis hambaarstiks ja oleks k. a. ülikooli lõpetanud.

Eestlased Vancouveris, Kanadas.

Vancouveri linnas ja lähemas ümbruses on umb. 100 eestlast. Vancouveri Eesti Selts on ainuke eestlaste koondus Vancouveris kui ka Briti Columbias. Selts on asutatud 1929. a. Seltsi koosolekud kutsutakse kokku seltsi juhatusel teadaandel tarbekorradel, kuna kooskäimine toimub liikmete nõusolekul nende erakortereis.

Vancouveri ja ümbruskonna eestlaste üldarvust on umbes 75% käsitöölisi, ülejäänud — ärimehed, farmerid, kunstnikud jne.

Seltsil olevate andmete järgi on peetud eestikeelseid ettekandeid muusika alal Vancouveri ringhäälingu kaudu, kuna kunsti ja kirjanduse ala kohta puuduvad seltsil andmed.

Üldise vähese eestlaste arvu kui ka aas-taid kestnud ülemaaliselt raske majandusliku seisukorra tõttu ei saa Vancouveri Eesti Selts suuremat tegevust Eesti tutvustamiseks alata, kuna informatsiooni Eesti kohta on antud nii seltsi kui ka seltsi liikmete poolt igal võimalikul juhul.

Eestlased Montrealis.

Montrealis, Kanadas, on umbes 45 eestlast. Meeste elukutse on väga mitmekesine, naised on enamuses majateenijad.

Peaaegu kõik eestlased Montrealis on Eesti Seltsi „Koit“ liikmed. Seltsi juhatusel koosseis on järgmine: esimees — hrara Toomann, sekretär — hrara Jürine, laekahoidja — hrara Ramesson, ja peale selle preilid Reinholdt, Kaarik ja Gronau. Selts on asutatud 18. märtsil 1933. a., kuid põhikirja pole seni veel välja töötatud. Ajutiselt on seltsi liikmete kooskäimise kohaks kohvik Drummond.

Eestlased Šveitsis.

Šveitsis asub eestlasi õige piiratud arvul. Nii on terve Šveitsi kohta eestlasi vaevalt üle paarikümne, neist asub Genfis praegu 7 isikut. Selle tõttu ei olnud siin mingisuguseid võimalusi ega eeldusi organisatsiooni loomiseks, vaid on piirdutud isikliku kontakti loomisega hoolikute eestlaste vahel.

Eestlased Hollandis.

Alaliselt Hollandis elavate Eesti Vabariigi kodanikkude arv praegusel silmapilgul on 103. Neist elab suurem osa Rotterdamis, Amsterdamis ja Haag'is. Enamus neist on majateenijad, siis järgnevad merimehed, ärimehed, käsitöölised ja t.

Ajutiselt Hollandis peatuvate eesti merimeeste arv kõigub 300—500 vahel aastas.

Eesti seltsel ja seltskondlikele asutisil Hollandis ei ole.

Eesti tutvustamiseks on eesti peakonsulaadis lugemislauad eesti ajalehtedega ja ajakirjadega.

Eestlased Leedus.

Viimastel andmetel on Eesti kodanikkude arv Leedus: 91 täiskasvanut ja 28 last, kellest suurem osa on laiali üle kogu Leedu. Peale selle on veel mõned abielunaised, kes rahvuse poolest eestlased, kuid Leedu kodakondsuses. Üks kolmandik Leedus asuvatest eestlastest on koondunud Kaunase Eesti Seltsi ümber. Erilisi kõikumisi Leedu eestlaste arvus ei ole olnud, see arv on juba aastaid püsinud samal tasemel. Viimasel ajal on kohalikkude võimude poolt hakatud välismaalastele siin raskusi tegema, piirates töötajate sissesõitu. On maksma pandud sunduslikud tööload, tehakse raskusi elamis- ja töölubade andmisel, eriti uustulnukaile. Töölubade mittevõtmisel määratakse rahatrahvi kuni 1.000 litti (Ekr. 375.—). Elamislubade eest võetakse maksu 5 litti (Ekr. 1,88) kuus igalt täiskasvanult.

Üldiselt elavad Leedus asuvad eestlased majanduslikult võrdlemisi heades oludes. Palgad on siin paremad kui Eestis, aga ka eluülespidamine on Leedus kallim kui kodumaal, peale selle on Kaunases korteriüürid tunduvalt kõrgemad.

Elukutsete järgi jagunevad Leedus asuvad Eesti kodanikud järgmiselt:

tehnikud ja mehaanikud	12
ärimehed	8
piiritusemeistrid	5
meierid	5
põllumehed	4
kontoriameetnikud	4
muusikud	3
raamatupidajad	3
majateenijad	3
tekstiiltöölised	2
kodukooliõpetajad	2
insenerid	2
arst	1
mitmesugustel erialadel	6
abielunaised ja ilma elukutseta	31

Kokku 91

Perekondlik läbikäimine eestlaste vahel on kaunis nõrk, mida tuleb seletada osalt sellega, et suurem osa on laiali üle kogu Leedu, osalt aga sellega, et igalgi on oma teenistusega seotud ja ei leia aega läbikäimiseks teistega.

Tänavu maikuul pühitses Kaunase Eesti Selts oma 5 aasta juubelit, kusjuures vabariigi saatkonna ruumidesse kogunes õige rohkearvuline pere. Senise viie aasta tegevuse jooksul on selts korraldanud rohkesti omavahelisi koosviibimisi, loenguid, paar näitemängu, ilulugemisi, väljasõite rohelisse jne. Kui silmas pidada, et selts alustas tegevust täiesti tühja kassaga ning ainukeseks sissetulekuallikaks on olnud liikmemaksud, siis peaks küll seltsi

senist tegevust pidama edukaks. Liikmemaks on peakoosoleku poolt kindlaks määratud järgmiselt: Kaunases asuvatelt — 15.— litti (Ekr. 5,60) ja provintsis — 10 litti (Ekr. 3,75) aastas. Muidugi pole seltsil ainelistel põhjustel võimalik olnud omale ruumid tüürida ning Vabariigi saadiku lahel loal on koosviibimisteks kasutatud saatkonna ruumid. Saatkonna juures asub ka seltsi kantselei: Kaunas, Parodos g-ve 16.

Tähtsamateks koosviibimisteks on olnud: Seltsi poolt korraldatud pidulikud aktused Eesti Vabariigi aastapäeval, Seltsi asutamise päeva (10. mail) pühitsemine ning jõulupuu igal aastal vastastikuste kingitustega. Eriti hea mulje on jätnud pidulikud koosviibimised Vabariigi aastapäeval vastava eeskavaga. Neile aktustele on seltsi poolt palutud kõik eestlased, ka mitteseltsiliikmed, kes muidu harilikult on seltsi tegevusest eemale hoidunud. On korraldatud mõned loengud eestlaste ajaloost, peale selle on paaril korral härra Villem Ernits esinenud kõnedega Välis-Eesti ja Feno-Ugria küsimuste üle. Selts on katsunud jõudu mööda tutvustada Välis-Eesti ühingu oma liikmete kui ka üldse Leedus asuvate eestlaste hulga. Seltsi arvel on tasuta saadetud hulk numbreid Välis-Eesti Almanakke Leedus asuvatele eestlastele. On saadetud informatsiooni kodumaa ajakirjandusele seltsi elust ja tegevusest ning üldse Leedu oludest. Kord nädalas käiakse koos kohvikus, kuhu selleks päevaks saatkonna poolt muretsetakse Eesti ajalehed. Tänavu talvest peale korraldavad seltsi naisliikmed igal neljapäeval oma juures (järjekorras) käsitöö-õhtuid, kus tassi tee juures tehakse käsitööd ja vesteldakse või loetakse ette midagi Eesti uuestast kirjandusest. On korraldatud ka igal aastal traditsiooniline mardihane söömine. Omavaheistel koosviibimistel on ette kantud paaril korral näitemänge, kuid suuremate pidude toimepanekuks puuduvad seltsil vastavad jõud, ka on ainelised võimalused õige piiratud. Arvesse võttes, et Leedu Eestile võrdlemisi lähedal asub, et siinsed eestlased tihti kodumaale sõidavad ja järjekindlalt Eesti ajakirjandust jälgivad, ei ole loomulikult seltsil siin täita ülesandeid, mis esimeses järjekorras langevad Välis-Eesti seltsidele kaugemates riikides. 1930. a. taheti seltsi poolt Kaunases ellu kutsuda püha-päevakool lastele, kuid sellest ei tulnud midagi välja laste vähesel arvul tõttu. Kool oli mõeldud peaaegajalkult segaperekondade lastele eesti keele õpetamiseks.

Üheks seltsi peamuredest on eestikeelse raamatukogu soetamine, kuid selleks puudub seltsil aineeline jõud. Kuid siiski algus on tehtud hra J. Holsmanni poolt, kes seltsile annetas rea raamatuid.

Praegu on Kaunase Eesti Seltsi ümber, mis on ühtlasi ainukeseks Eesti seltsiks Leedus, koondunud Leedus asuvatest eestlastest (seltsil on praegu 31 liiget). 1929/30. aastail oli seltsi liikmete arv 44, tehes välja umbes pool kogu Leedu eestlastest, kuid hiljem on mitmed Leedust lahkunud, olles oma teenistuse siin lõpetanud, teised on jälle liikmemaksu õiendamata jätmise tõttu automaatselt välja langenud seltsi liikmete hulgast. Võrreldes 1932. aastaga on seltsi liikmete arv tänava suurenenud ning võib loota, et see veelgi kasvab, sest siia on uuesti sõitnud mitu perekonda Eestist.

Senise viie tegevusaasta jooksul on korraldatud: 22 pidulikku koosviibimist, 5 loengut, 9 peakoosolekut, 5 revisjoni komisjoni koosolekut ja 45 juhatuse koosolekut.

Seltsi juhatus on 4-liikmeline. Praegusesse juhatusse kuuluvad: hr. Johann Holmann — esimees, pr. dr. Pauline Sinberg-Sniečkus — esimehe abi, hr. Jaan Mahlberg — kirjatöömehetaja ja pr. Lydia Michelson-Kumetis — laekahoidja. Selles koosseisus töötab juhatus juba kolm aastat, kusjuures J. Holmann ja J. Mahlberg on viis aastat järjest juhatuses olnud.

Kaunas, mai 1933. a.

Eestlased Berliinis.

Berliinis asuvate eesti kodanikkude arv kõigub 300—350 ümber. Nendest kaugelt suurem osa muulasi. Berliini eesti organisatsiooni andmete järgi on siin praegu 75 eestlast.

Berliini eestlastel on üks eesti organisatsioon, nimega „Berliini Eesti Selts“. Ülalnimetatud eestlaste arvust on praegu 35 isikut seltsi liikmed, kuna tegelik seltsi elust osavõtjate arv on tihti suurem.

Berliini Eesti Seltsi 1933. a. juhatuse koosseis on järgmine:

Esimees majaomanik Eduard Riemer, abiesimees majaomanik August Kipasto, kirjatöömehetaja üliõpilane Henno Mandel, abikirjatöömehetaja saatkonna ametnik Lucie Sauks, laekahoidja majaomanik Gustav Mägar, abilaekahoidja äriomanik Johannes Kivi.

Berliini Eesti Selts on 2. detsembril 1922. a. ümber kujundatud 1910. a. asutatud Berliini Eesti ühendusest. Seltsi praegune kooskämise koht on Berliin W 35, Potsdamerstr. 123-a, Restaurant „Patzenhoferi“ ruumes. Kooskämise õhtud leiavad aset 2 korda kuus, nimelt iga kuu teise ning neljanda kesknädala õhtul. Osavõtt seltsi elust on valitseva raske majandusliku kriisi tõttu viimase kahe aasta

jooksul tublisti vähenenud, nagu ka eestlaste üldarv Berliinis. Kuna veel 1930. a. jooksul seltsi 55 koosviibimisest võttis osa kokku 926 isikut, s. o. igast koosviibimisest keskmiselt 17 isikut, on need arvud järgnevate aastate jooksul umbes 2/3 peale vähenenud. Peale nimetatud kooskämiseõhtute on selts korraldanud iga aasta suve läbi igal pühapäeval ühiseid väljasõite Berliini lähemasse ümbrusesse korraldanud, millest keskmise osavõtt umbes samasugune osutub.

Berliini Eesti Selts on oma tegevuse alg-aastatest alates Eesti tutvustamiseks teha püüdnud, mis tal võimalik. Juba enne maailmasõda korraldas selts, tookord veel Berliini Eesti ühendus, ühes kohalikkude soome ja rootsi organisatsioonidega ühiseid koosviibimisi, pidusid ja väljasõite, millega oma rahvusliku iseloomu esile tõstis. Seltsi lipuks oli juba enne maailmasõda praegune eesti rahvuslipp. Alates Eesti riigi rajamisest, on Berliini Eesti Selts igal aastal Eesti Vabariigi aastapäeva vääriliseks pühitsemiseks peoõhtuid korraldanud, millest võõrriikide diplomaatlikud esindajad ning külalised alati osa on võtnud. Samuti on seltsil võimalus iga aasta traditsioonilisel jõulupeol külalisi teistest rahvusest tervitada.

Suuremaist Eesti tutvustamise õhtutest möödunud aastakümne jooksul võiks mainida järgmisi:

29. märtsil 1924. a. Eesti muusika-, laulu- ning ilukirjanduse-õhtu Berliini Ukraina Seltsis.

4. mail 1924. a. Eesti helitööde-õhtu ja seltskondlik koosviibimine, millest osa võttis üle kümne rahvuse esindaja.

29. aprillil 1927. a. Eesti muusika-, rahvariiete- ning tantsu tutvustamise-õhtu. Nimetatud peol tarvitatud Eesti rahvariiet saadi Tallinna Eesti Muuseumilt.

Kõigil Eesti tutvustamise-õhtudel esinesid Berliinis viibivad nimekad eesti kunstnikud ning võtsid osa paljude võõrriikide esindajad.

Võiks veel nimetada seltsi XX aastapäeva puhul korraldatud pidulikku koosviibimise 15. novembril 1930.

Nimetatud õhtute juure lisandub suur osa aastate jooksul ärapeetud kõne- ning referaadiõhtuid.

Peaks veel mainima üksikute seltsiliikmete teenid Eesti tutvustamise alal. Nii on eesti baritonilaulja Georg Viinamägi nii Berliinis kui ka mujal Saksamaal raadios Eesti lauludega esinenud, samuti mitmekordselt vähematel kontsertidel saksa kuulajaskonna ees. Sellele lisaks mitu loengut Eesti üle pidanud.

Berliini eestlaste koosseis vaheldub õige tihti, kuna osa nendest siin ainult ajutiselt peatuvad.

Eesti üliõpilaste arv Berliinis on samuti viimaste aastate jooksul järjest kahanenud. 1922—24. oli see arv umbes 30—40, kuna nüüd see kümneni ei ulatu. Kohalikud eesti üliõpilased on seltsi algaastatest alates seltsielust aktiivselt osa võtnud ja seltsi ellu tihti uut hoogu toonud.

Vaatamata raskete kriisiaegade peale on Berliini Eesti selts siiski kokku hoiduda ning tegutseda suutnud, seda tänu mitme liikme aktiivsusele ja majanduslikule abile.

Ülevaade Viini Eesti seltsist ja ta tegevusest.

Kestvalt Austrias viibivate eestlaste arv on sel kevadel praeguste andmete põhjal 41 isikut, kellest suurem osa asub Viinis. Viinis olijatest on 26 isikut organiseerunud V. E. Seltsi. Kohalikkude organisatsioonidena figureerivad esimesel kohlil V. E. Selts ja teisena Välis-Eesti Korporatsiooni Viini osakond „Väinla“. Korp! Väinla liikmed on ühtlasi ka V. E. Seltsi liikmed, millega jääb siin organiseerunute arv endiseks.

V. E. Selts on asutatud 1. septembril 1928. a. Seltsi liikmete kooskäimise kohaks on kohvik „Landtmann“, Wien I., Ring des 12. November, kuhu tullakse kokku igal kolmapäeval kell 21. Kohvikus saadaolevate Eesti päevalehtede läbi on seltsi liikmed alalises kontaktis kodumaa sündmustega. „Välis-Eesti Almanak“ ühendab neid Välis-Eesti liikumisega ja New York'i Eesti Seltsi kuukiri „Meie Tee“ tutvustab neid sealsete eestlaste elu-olukorraga.

Juba seltsi asutamisel tunti tarvidust organi järgi, kes oleks abiks seltsi liikmetele raha puudusel, mis leidis seega lahenduse, et moodustati vabatahtlikkudest annetustest ning seltsi toetusest laenufond. Siit antakse laenusoovijale seltsi liikmele kaasvastutaja allkirja vastu kuulise tähtaja peale 50 šillinguline laen, millelt võetakse fondi kasuks ajakohane protsent. See fond on leidnud rohkem kasutamist ja on iseäranis viimasel ajal olnud suureks abiks raskeis oludes siinõppijale. Seltsi juhatus, mis viieliikmeline, on praegu järgmine: esimees: V. Silbermann, abiesimees: V. Pikk; kirjatoimetaja: G. Ipsberg, kirjatoimetaja abi: preili L. Strandman; laekur: preili E. Tikenberg.

Seltsi olemasolu teisel aastal organiseerus 42 kaasmaalast. Vastavalt majanduskriisi arengule kodumaa olude halvenemine kahandas märksa seltsi liikmete arvu, sest Viini tulevad eestlased olid peaaugult üliõpilased või kodumaa stipendiaadid, kelle arv vähenes veel rohkem, kui muutus võimatuks Eestist raha väljasaatmine. Nii koosneb selts praegu peaaugjalikult isikuist, kellele lubati veel Viini tulla õpin-

Välis-Eesti üliõpilaste korp! „Väinla“.

gut lõpetama; uusi juuretulijaid oli vaid paar.

Viinis asub ka teiste Balti-riikide organisatsioonide, kellega selts on sõbralikus vahetuses. Riisiko vähendamiseks ühinesid detsembris 1932. a. siinsed Balti riikide organisatsioonid ühise esinduspalli korraldamiseks, mida peeti lahtiselt siinses Kursalon'is. Avasõnas andis peekomitee esimees lühikese ülevaate igast neljast riigist; muusikaliste ettekannetega esinesid eestlastest prl. L. Kuuler eesti lauludega ja härra V. Pikk viulipaladega. Lõppu kroonis tants.

Nii taotles V. E. Selts selle lahtise paliga kahes sihis Eesti esindamist: esmajoones otsekohe Viini publikule, teiseks tutvusid seltsi liikmed Balti-riikide noorsooga.

Sellealised noored on ilma vastastikuse umbusalduseta ja lähenevad teineteisele õige hõlpsasti. Nii loodi sidemeid, mis kindlasti tulevikus taandavad mõnegi raskuse Balti riikide sõbralikus läbisäämises.

Iga aasta 24. veebruaril koonduvad kõik Viini eestlased Eesti Vabariigi aastapäeva pühitsemiseks, kuhu on alati palutud teiste nimetatud organisatsioonide esindajaid ja liikmeid, ja ka Viini sõbrad on teretulnud. Sügiseti, enne talve tulekut ja kogu kevadel siirdub seltsi tegevus rohkem väljasõitude korraldamisse nii lähemas kui kaugemas Viini ümbrusesse. Nii õpivad seltsi liikmed tundma Austria rahvast kui ka ütlemata keni kohti, milliseid on Austrias lõputa.

Jääb loota, et ka tulevikus suudab Viini Eesti Selts oma praeguseid ülesandeid täita: koondada siiatulnud õppivat Eesti noorsugu, et neid küpsete, teguvõimsate noorte kodanikkudena kodumaale tagasi juhtida.

V. Silbermann.

Eestlased Taanis ja nende organisatsioonidesse koondumine 1910—33.

Eestlaste arv Taanis ei ole kunagi kuigi suur olnud. 1926. aasta („Eesti Kodu“) andmete põhjal ulatas see 100 ligidale — praegu puuduvad kindlad andmed, kuid arvatavasti ei ole neid enam üle 50-ne.

Varematest allikatest on näha, et esimesed suuremaarvulised eestlaste kogumised Taani olid 1905.—1906. aastate sees — paljud poliitilised põgenejad, kes olid sunnitud kodumaalt lahkuma, leidsid siin head vastuvõttu, ning olgugi, et suurem osa nendest on edasi rännanud, on siiski mõned praegused Taanis heal järjel elavad eestlased sest ajast siin asumas.

Ühise keskkoha ümber koondumise mõtteid mölgutati siinsete eestlaste seas juba 1910. a. ja see mõte tõsteti üles põllu- ning piimatalituste õpilaste poolt.

Üksteisest kaunis kaugel, piimatalitustes, mõisades ning taludes elades, ei olnud see aga sugugi kerge teostada ja koondumine lõppes ainult ühise nimekirja koostamisega, üksteise pool võõrsil käimisega ja kodu- ning Venemaalt saadud kirjanduse vastastikku vahetamisega.

Maailmasõja lõpul (1917.—1918. aastal) valgus ühes teiste muulastega ka suuremal arvul eestlasi Kopenhaageni ning kohe tõsteti ühise keskkoha ümber koondumise küsimus üles.

Suurte vaeluste ning kooskäämistega järele saadi lõppeks niikaugemale, et asutati selts nimega „Eesti sotsialistlik grupp Kopenhaagenis“, kes muuseas pidi Eesti emigrantidele kodumaale reisiks toeks ja abiks olema.

Poliitiliste mõtete lahkuminekute tõttu liikmeskonnas ei olnud seltsi iga kuigi pikk, pealegi oli pahempoolne vool seltsis mõõduandev, mida aga paljud ei pooldanud, ja nii mindigi laiali ning jääd ühetelsele võõraks.

1922. aastal tõstis selleaegne Eesti esindaja Taanis — hra Jaak Tillo — seltsi asutamise küsimuse uuesti päevakorrale ja 11. mail samal aastal ära peetud koosolekul võeti toimikonna poolt koostatud „Eesti Kodu“ põhikirja vastu ning selts algas oma tegevust.

1925. aastal täiendati seltsi põhikirja lisandusega, mis ka võimaldas välismaalastele, kes Eestile sümpatiseerisid, seltsi liikmeks astuda, sest mitmed Taani õpetlased ja mõned Eesti vabadussõjast osavõtjad, kellega siinsed eestlased läbi käisid, olid selleks soovi avaldanud.

„Eesti Kodu“ eesmärgiks ja ülesandeks oli kõiki Taanis viibivaid eestlasi koondada, nendele võimaldada tihedat kokkupuutumist kodumaa elu, kultuuri ja arenemisega ning võimalikult kodus olla ajutiselt Taanisse rännanud ja läbisõidul viibivatele

eestlastele, abiks olla Taaniga tutvunemisel, õpilastele praktikantide kohtade muretsemisel jne., Taani ning Eesti läheneamiseks kaasa aidata — neid üksteise kultuuriga jne. tutvustada.

„Eesti Kodu“ sai seega esimeseks vagude ajajaks Taanis ja iga üksik liige püüdis innuga kaasa aidata, kus vaja, ja tööd jatkus, sest taanlased enamuses tundsid Eestit ainult nii palju, et kuskil Venemaal olevat üks sellenimeline maa ja seal olevat nende kuningas Voldemar II sõdinud ja taanlaste lipp „Danebrog“ olevat seal taevast maha langenud.

„Eesti Kodu“ poolt peetud kõnekoosolekutel näidati muuseas ka Eesti filmi, (mitte üksi Kopenhaagenis, vaid ka suuremates provintsilinnades). Taani õpetlased, kes isiklikult Eestis käinud, pidasid Eesti üle loenguid. Samuti kasutati raadiot mitmel korral.

Eriti pidulikeks kujunesid 24. veebruari pühitsenised, kus Eesti ja Taani kunstnikud mitmekesise, päevale vastava, eeskavaga esinesid.

Tolleaegne taanlasest Eesti aupeakonsul Kopenhaagenis ei jaganud meie muresid ja rõõmusid. Ta pööras seltsi juhatuse poole nõudega, et „Eesti Kodu“ likvideeruks, kuna see olevat takistuseks uue Eesti seltsi asutamiseks, kuhu tahetavat suuremakaalulisi välismaalasi ligi tõmmata.

„Eesti Kodu“ peakoosolek ettepanekut mitmekülgset läbi arutades, ei leidnud mingisugust asjalist põhjust aukonsuli soovile vastu tulla, ning talle soovitati selts nendest ja nendega asutada, kes seda soovisid.

Otsekohe „Eesti Kodu“ lõhkuda ei läinud korda, kuid kaudselt mõjus see tööd takistavalt — tegelased ära nähes, et nende tööd teatud ringkonna poolt takistada püütakse, jäid loiuks, paljud löid käega ning jäid pealtvaatajateks — äraootavale seisukohale.

Mitmed juhtivad jõud olid elumuutuse tõttu seltsist eemale viidud, mis jällegi tagurpidiminekut kiirustas ja 1928. aastal otsustati peakoosolekul seltsi tegevus ajutiselt lõpetada.

Praegu puudub Taanis Eesti selts — Kopenhaagenis tegeleb nõndanimetatud Taani-Eesti ühing (Dansk-Estnisk-Samfund), kuid Eesti seltsiks seda nimetada ega pidada ei saa, sest seal ei ole vist ühtegi eestlast liikmeks.

J. R.

Kildteateid ühendriikidest.

Märtsi keskel saabus Tallinna pikemat aega Ameerikas viibinud prl. H. Virgo, kes õppis seal Columbia ülikoolis, mille lõpetas pedagoogika alal A. M. auastmega.

Nüüd kavatseb prl. Virgo pikemaks ajaks kodumaal tööle asuda.

**Eesti selts Stockholmis, esimene jõulupüha
1932 a.
Keskel istub Eesti saadik Rootsis F. Akel.**

Ülevaade eestlastest Soomes ja nende seltsidest.

Soomes elab üldse 1500 eestlase ümber, kusjuures sellest arvust on üle poole naisi. Naised on enamuses majateenijad, on olemas ka lastekasvatajaid ja poeteenijaid. Suurem osa meessoost eestlasi on käsi- ja vabrikutöölised, põllumehi on 20, ärimehi ja kaupmehi 30 ümber. Tööstureid on 2—3, üliõpilasi — 3.

Eestlased on Soomes vähe organiseerunud. Nii on Helsingi Eesti Seltsi koondunud kõigest 70 isikut ja spordiseltsi „Malevasse“ — umbes 10 isikut. Seni olid nimetatud kaks seltsi ainukesed terve Soo-

Helsingi Eesti Seltsi juhatusse kuuluvad: esimees J. Hart, abiesimees — J. Kalbos, kirjalooja A. Jask, kirjalooja abi — pr. Kalbek, laeuri — hra Grünberg, selle abi — pr. Niinivaara, majandushoidja — hra J. Kingo. me kohta.

Helsingi Eesti Seltsi asutati 1913. aastal. Seltsi liikmete kooskõlmise koht oli kuni senini Helsingi Eesti saatkonna majas, kuid saatkonna maja lammutamise tõttu on selts praegu peavarjuta. Sügisel tuleb otsida uusi ruume.

Seltsi tegevusest osavõtmine on rahuldav, liikmete arvu silmas pidades, kuid meessoost nooremate tegevliikmete puudusel ei ole seltsi tegevus küllalt mitmekülgne.

Eesti tutvustamiseks on Helsingi Eesti Selts korraldanud iga-aastaseid laevasõite ja ringreise Eestimaale. Raadio kaudu on Eestit tutvustanud Helsingi Eesti Selts ja pr. Kalbek, esinedes lauludega. Ülikooli lektor magister Villem Grünthal-Ridala, kes ka Helsingi Eesti Seltsi liige, on Eesti ja Eesti kirjanikkude üle kirjutanud rea artikleid.

*

Turu linnas on eestlasi 32 ja kogu Turu ja Pori läänis 49. Neist suurem osa on käsitöölised ja töölised ning mõned õpilased.

Turku on äsja asutatud „Eestiläis-Suomalinen Yhdistus“, mille eesmärgiks on töötada Eesti majandusliku ja vaimse elu tutvustamiseks kohapeal.

Brasílias kadunud eestlasi leitud.

Neil päevil saabus Välis-Eesti ühingu usaldusesindajalt Sao Paulos üle kahekümne kadunud eestlase aadress. Teatavasti algatas Välis-Eesti ühing möödunud aastal kadunute otsimist Välis-Eesti Almanaki kaudu, mille tagajärjel paljud oma kadunud sugulasi leidsid. Et kadunute otsimisel suuremaid tagajärgi saavutada, koostas ühing kadunute nimestiku tähestiku järjekorras, mis välisministeeriumi lahkel kaasabil paljundati ja üle maailma laiali saadeti. See, nagu näha, on annud häid tagajärgi. Tulevikus loodab ühing veel paljud kadunutest leida.

Eestlased Lõuna-Aafrikas.

Eestlaste pere on Lõuna-Aafrikas võrdlemisi väikearvuline. Ulatab kõigest 25 isikuni.

Sisserändamine Lõuna-Aafrikasse algas õieti ajal, kui siinse valitsuse poolt seda raskendama hakati. Nagu teada, lubatakse Eestist alaliseks siia asumiseks 25 sisse-rändajat aasta kohta. Nõutakse eriloo muretsemist Pretoria'st ja maandumisraha £ 30—100, või selle puudusel vastav garantii ühelt kohalikult elanikult. Eelnimetatu kõrval on veel määrused töövõimaluse, tervislike seisukorra ja muude tingimuste kohta, mille üle Briti passiosakond lahkelt seletusi annab.

Lõuna-Aafrika sõiduhimulistel peaks tingimata olema selgus ühes küsimuses ja nimelt: Aafrika on maa, kus on must — ja ühtlasi odav tööjõud üleüldiselt. Valge rahvuse prestiihi alalhoiu mõttes ei tohi eurooplane teha lihttööd, mis oleks kohane ainult sisemaalastele. See on muidugi ainult kirjutamata, moraalne, seadus. Sel põhjusel peab sisserändaja majanduslikult küllalt kindlustatud olema, et ta võiks alata iseseisvalt või temal peab olema ametioskus ning sel juhul ka täielik inglise keele valdamine. Ülemaailmne majanduslik kriis avaldab end ka siin: üldine hindade langus, loidus ostjate ringkondades, sissetulekute vähenemine ja tööpuudus eriti linnades. Töö leidmisel on soodustatud seisukorras muidugi siinsed töölised ja suurem osa neist isikutest valdavad ka „aafrikaans“ — Lõuna-Aafrika teist ametlikku keelt.

Teenistuse leidmine maal farmide valitsejana ei ole ka lihtne. Tuleb tunda siinseid põllumajanduslikke tingimusi ja meetodeid, peab töötama aasta ehk kaks tasuta prii ülespidamise eest ja selle aja jooksul tuleb ära õppida vähemalt üks neegriskeeltest.

Mõned siia rännanud eestlased on tulnud väga puuduliku informatsiooniga ja on olnud üksikuid juhtumeid, kus eestlased mitte just au pole Eesti nimele teinud. Ma ei arva seejuures kehvema elutingimusi majandusliku surve tõttu, kuid eksimist enda eraldamise vastu igasugu värvidest — välja arvatud valge rahvuse tõug.

Eriti tervitatav on mõnede kaasmaalaste püüded. Mõni tahtejõuline noormees laenab siin turgu kodumaa tööstusele ja loob enesele sellega töö ning teenistuse võimaluse. Teine kasutab oma mäeinseneri teadmisi ühes kullakaevanduse tööstuses.

Kahjuks ei ole minul käepärast andmeid kõikide siinsete väliseestlaste ja nende tegevuse kohta. Oleks väga soovitatav, kui Välis-Eesti Ühingu huvitaks ajakirjandust

oma suures organiseerivas töös. Minu ettepanek oleks, paluda ajalehtede veergudel kõiki, kellel lähemaid sugulasi alaliselt välismaal viibib, teatada nende aadressid Välis-Eesti Ühingu asjaajajale, kes omakord need teated saadaks edasi ühingu usaldusmeestele välismaal.

East Griqualand, South Africa.

Dr. E. Muna.

Eesti selts Brüsselis.

Nagu Brüsselist teatatakse, pidas Brüsseli Eesti Selts 30. aprillil s. a. üldkoosoleku „Madeleine“ saalis. Päevakorras oli uue juhatuse valimine, edaspidise tegevuskava koostamine, Välis-Eesti kongressi küsimus ja auliikmete valimine.

Uus juhatuse kujunes järgmiseks: esimees — kol. Kasekamp, Eesti sõjakooli ülem, Belgia kõrgemas sõjakoolis, abiesimees — J. Kondor, üliõpilane, kirjatöötaja — G. Tõruke, üliõpilane, laekahoidja — prl. A. Ots ja kirjatööm. abi — prl. O. Gutmann, Antwerpeni konsulaadi sekretär. Revisjoni komisjoni esimeheks valiti konsul P. Treude, liikmeteks — J. Pelmas, tehnik ja prl. V. Juht. Seltsi kooskämiskohaks otsustati jätta „Taverne de la Madeleine“, 4 rue de la Montagne, Bruxelles, koosviibimise ajaks kolmapäeva õhtu. Peale selle otsustati asutada samasse kohvikusse lugemislaua ja tellida mõningad lehed (Eesti päevalehed ja kuukiri „Olion“). Seal antakse ka igasugune informatsioon kohalikkude olude kohta Belgiasse sõitvatele eestlastele.

Eestlastest Budapestis.

Budapestis viibib praegu 11—12 eestlast. Neist nimetame ennekõike nelja prouat, kes on ungarlastega abiellunud: prd. Jõrsa, Kárpáti, Kiss ja Suhajda. Õpingute otstarbel viibivad Budapestis A. Habliits, L. Paigaline, J. Sultson ja V. Tiesenberg. Veel viibivad Budapestis üliõp. V. Maddis rohu-teadust õppimas ja Tartu ülik. stip. A. Reisman ungari keele alal ennast täiendamas. Budapestis ei ole kunagi rohkem eestlast viibinud. Küll aga on siin omal ajal enam eesti mehi olnud. Praeguses olukorras ei saa mõelda kohalikkude eestlaste pidevemale organiseerimisele, vaid tuleb leppida üldise kontaktipidamisega.

24. veebruaril, Vabariigi aastapäeval, oli üle hulga aja korraldatud eestlaste omavaline koosviibimine Budapestis, millest võttis osa ka kindral N. Reek, kes osa oma puhkusest veetis hõimurahva kaunis pealinnas. Koosviibimisel peetud kõnedes rõhutati päeva tähtsust ning kohustusi kodumaa vastu.

Grupp eestlasi-asunikke Ontario provintsis St. Catharinesi lähedal.

Ringvaateid välismailt.

Eestlased Lõuna-Kanadas — Ontario järve ääres.

Ontario järve ümbrus on rikkaim ja ilusaim koht üle idapoolse Kanada osa. Selle nime andsid juba indiaanlased, kes siin suurjärvede ringkonnas enne eurooplaste tulekut õige tihedalt elasid. Sõna otsekohene tõlge oleks „sügavvesi.“ Kuid samuti tähendab sõna Ontario mõnede indiaanlaste keeles: „hüppav vesi“, „naerev vesi“, ehk „kiire vesi“ või „rõõmus vesi.“

Teadsin, et siin „päikesepaistelise“ paradiisi nurgakesse on ka mõned eestlased omale kodu rajanud, aga kus just nad asuvad, ei olnud aimu. Kirjade aadressil seisis vaid R. R. 3., mis tähendab „kolmas põllutee“, kuid see tee on pikk mitu miili, eesti küla pole aga omale koduseks tarvitusekski nime annud ja mine siis otsi teda. Juhus aitas, nagu see sageli minu eluteel on olnud. Näen järsku rahvamurru keskel tuttava noormehe nägu ja samas riietuseski, nagu teda umbes 10 kuud tagasi Nõmmel nägin. See oli tõesti Nõmme noormees R., kes siia hiljuti eesti farmi isa juurde tulnud. Ka tema märkas mind kohe ja poisi nägu laienes naerumuigese.

Ligemas kohvikus teeklaasi ja õunapiruka juures, peab ära märkima, et siin mingisugust alkohoolist jooki müügil ei ole, see on igapähe kodune asi, tee ise ja joo ise, ära restorani pakkuma tule, sain kõigi eesti farmide asukohad kindlaks teha.

Kõige ilusama farmi on omale kapten O. Koost, kuigi hilisemalt siia asunud, omandanud. Koost'i farm on üleval mäel, otse järvekese ääres, vastu suvilaid. Farmis on kaks elumaja, triiphoon, kanakasvatusekuurid ja muud ehitused, elektrivalgustus ja veepump. Pr. Koost kaebab aga, et puududa hea Saaremaa saun, mida aga siiski mõnes teises farmis leidub. Väljasõitudeks on oma auto, põllutööks aga hobune ja nagu vanal merimehel, on tal ka oma krundi juures väike sadam ja „laev“, kuigi ainult aerudega. Kapten lubab aga varsti ka mootori peale panna. Farm ei ole suur, nimelt 4 hektaari, aga kui arvestada sellega, et siin perekonna ülespidamiseks küll 1 ha on, siis võib farmi keskmiseks pidada. Farmis kasvatatakse peamiselt aiavilja: tomaate, kapsaid, kurke, sibulaid, siis veel vabarnaide ja maastikaid. Viljapuud olla vanad olnud ja enamasti välja raiutud, uusi on istutatud 300 puud, kuid veel noored. Peale aiatöö on kaunis suur kanakasvatus sisse seatud.

Eesti farmid on väga mitmesuguses suuruses, nagu nad ise ütlevad, et: „Nagu meest, nii farmi“, 2 acrist kuni 20 acrini.

Esimestena asusid siia aastat 7—8 tagasi kaks asunikku — Tasane (surnud) ja Marki, neile siis aasta-aastalt tulid uued juurde. Ka tänavu, paar nädalat enne minu külastamist, tuli uus eestlane New Yorgist

juurde, ostis 2 acrit aiamaad ühes istandusega, kuid pole veel peale asunud. Kõik asunikud on oma kohad teiste käest (mitte riigi käest) üle ostnud, mispärast ka hinnad õige kõrged: 200—300 dollarit acrist. Viimane ostja olla koguni 350 dollarit acrist maksnud. Sama maa riigi käest ostes maksab 5 kuni 10 dollarit acrist, põhjapool koguni 50 senti acrist. Et mõned oma farmid võlgadega ostmisel koormanud, siis siplevad need nüüd depressiooni ajal ränga koorma all kannatades. Üldiselt pakub aga elu eesti farmides head pilli jõukusest ja rahulolust. Suurem osa neist oleks siiski valmis ümber asuma, kui leiduks mõni suurem ühine puht eesti asundus, sest vaimline elu kipub nii väikeses grupis võõraste keskel kängu jääma.

Vaimlise elu puudust tundub farmerite juures väga, sest puudub oma selts ja ka ligidal pole teisi eesti seltse veel asunud. Oma seltsi asutamiseks ei ole küllaldaselt üksmeelt, sest osa vanemaid asunikke, kes ennem Venemaal elanud, on sealt kommunismi haputaigna kaasa toonud, mis siin omapäraseks seguks arenenud. Nooremad juuretunukad on jälle rahvuslased, Eesti vabariigi suured patrioodid. Nii ei saa seltsielu areneda. Muidu käiakse küll omavahel väga sõbralikult läbi, peetakse ühes pidusid, tehakse sööminguid ja juominguid. Eriti viimastest ei ole sugugi poomust, sest igal mehel on oma viinaaed, ja igal on oma rida veinivaate keldris.

Ei ole huvitusetu, kuidas siin asunikud kommunismist aru saavad. Nad on ise kõik suured eraomanduse austajad ja rikkusekogujad viimse hingetõmbeni. Nende oma keegi võtta ei tohi, aga see, mis teistel on, tuleks nende arvates ära võtta ja ühiseks omanduseks tarvitada.

Asunikud on enamasti juba kauemat aega Eestist väljaspool elanud, enam kui siia asunud. Siinsed asunikud väljaspool kodumaad asumise järjekorras on: 1) J. Harri, pärit Hiiumaalt, juba 23 aastat väljaspool Eestit, tema naine ja kaks tütar mõlemad Kanadas sündinud; 2) J. Anson, naisega, ka 23 aastat, pärit Saaremaalt; 3) A. Hindrea (Port Welleris) naise ja kahe lapsega, 23 aastat väljaspool, pärit Tallinnast; 4) J. Marki, naisega, 20 aastat väljas, pärit Valgamaalt; 5) Mari Tasane (mees surnud), keda siin asunduse emaks hüütakse, on ka 21 aastat väljas, tema juures poeg, kes Kanadas sündinud; 6) J. Ilves, naisega, 12 aastat väljaspool, pärit Võrumaalt; 7) A. Ilves (eelmise vend), 8 aastat elanud ühes naise ja 2 lapsega; 8) J. Tamses, 9 aastat väljas, Saaremaa mees; 9) kapten O.

Koost, ka juba 9 aastat Ameerikas, pärit Saaremaalt, tema juures naine ja kaks poega, kes hiljuti Tallinnast üle kolisid; 10) Mari Evarit (mees surnud), 11 aastat, pärit Hiiumaalt, tema juures kolm last, kõik Kanadas sündinud; 12) J. Attemann, elanud väljaspool 7 aastat, pärit Tallinnast; 13) J. Hirno, uustulnuk, 4 aastat siin ühes naise ja pojaga, pärit Võrumaalt; 14) Kraemer, 3 aastat, kõige hilisemad asunikud, mees sakslane, naine Võrumaalt, neil üks tütar, ja 15) abielupaar D. New Yorgist, kes juba peale 20 aastat väljaspool elanud, nüüd ostsid siia farmi, kuid polnud veel kohal. Nii siis, kaunis perekas eesti asundus, seni 38 hinge suur.

Igal perel on oma maja, mõnel kaks. Autosid on ka mitmel, ühel koguni kolm.

Selle peale vaatamata, et asunikel pole seltsi ega ka ühist ilmavaadet seltsi asutamiseks, kogunevad nad sageli, pea iga laupäeva õhtul ehk pühapäeviti talvel, kellegi juurde majja, suvel aga järve äärde rohelistesse, ühisele koosviibimisele. Suvel võib sageli ka kaugelt külalisi, eestlasi pühapäeviti siin näha. Tulevad oma autodel (siin on see igal vähegi jõukal perekonnal) Torontost, Hamiltonist, Ühendriigist — Buffalost ja Niagarast, mõnikord koguni Ottawast (Kanada peallinnast) ja New Yorgist. Minu külastus juhtus ühel niisugusel kevade tähtpäeval, 30. aprillil, pühapäeval.

Esimesena külastasin muidugi asunduse „pealikut“ kapten Koost'i, kus mind täieliselt Saaremaa lahkusega vastu võeti. Vaadates elu farmis siirdusime peale lõunat järve äärde mai vastuvõtule. Kõik asundus oli kogunud ümmargusele platsile, vana hiigla hiiepuu alla, kesk platsi tehti suur tuli üles, just nagu ohvrituli vanuil eestlasil, laudlinad laotati rohelistele muruplatsile maha, proud ja neid töid (naised ei lasknud endid sugugi proudadeks nimetada) küpsiste ja keediste vaagnad ja virnad murule, mehed jälle muretseid veini eest. Veini joodi suurest kannust, mis vahetpidamata ringi käis. Ka seekord oli võõraid tulnud ligemaist farmest ja ka Ühendriigist — Buffalost auto täis suguvendi.

Peale söömingut toodi välja kandlid, lõõtspillid ja huulepillid. Lauldi muusika saatel eesti laule, et Ontario aiad ja metsad vastu kajasisid. Pandi tantsud pehmel murul käima ja sõideti paatidega ringi. Kui jõudis öö kätte, mindi ligemasse saali, farmeri majja.

Nii elatakse eesti farmides Ontario järve äärses „paradiisis.“

Mag. J. Lukats. „Vaba Maa.“

Ameerika eestlaste „piknik“ kodumaal.

Mitmesugust.

Fourth of July Eestis.

Tänavu pühitsesid Ameerika eestlased esmakordselt Eestis Ameerika Iseseisvuse Päeva (Independence Day).

Pühapäeval, 9. juulil*) kl. 8. homm. koguneti Tallinna kitsaroopalise jaama ja sõideti välja Lohu mõisa, mis asub 38 klm. Tallinnast.

Lohu mõisa saabudes, püstitati pargi avaramale kohale „Old Glory“ (Ameerika Ühendriikide lipp) ja puhati reisiväsimust, süües maasikaid piimaga ja juues karastavaid jooke.

Mindi kohe suplema, kuna need, kes kaldale jäid, ei tohtinud ka kuivaks jääda ja võtsid „merelahingust“ osa.

Tehti pilte, sõideti paadiga, jalutati pargis ja kuulati muusikat, mis kostis New Yorgi eestlase J. Möldereri autost raadio kaudu Tallinnast ja välismailt.

Hr. K. Freiberg tuli abikaasaga mootorrattal, nii et hetkeks tundus, kui oldaks Dyre Ave. metsas (New Yorgis). Ekskursioonist osavõtjad olid peamiselt praegused ja endised New Yorgi eestlased, kokku 25 inimest, sest paljud olid kohe peale lauulupeo sovitamata sõitnud.

Peale rikkalikku lõunasööki mõisas ja puhkust kuni kella 8-ni õhtul, viis hr. J. Mölder terve seltskonna raudteejaama, tehes mitu sõitu.

Saabuti kohale hilja õhtul ülevas meeleolu ja mindi laiali, öeldes jälle ägemiseni siin või New Yorgis!

Ank.

*) Fourth of July pühitseti 9. juulil sellepärasest, et 4. juulil oli tööpäev.

Väärnähteid kodumaale saabunutega.

Viimase kahe aasta jooksul on kodumaale rohkesti tulnud Ameerika eestlasi, kellest paljud siia alaliselt elama jäävad. Tuuakse kaasa oma majakraam, mis enamasti uuevõitu ja vähe tarvitatud. See on päris loomulik, et inimene ei hakka vedama endaga kaasa liig vanu, väheväärtuslikke asju.

Välis-Eesti ühingul on tulnud sageli kodumaa tollivõimudele ülalnimetatud väidet selgitada, mille tulemuseks on viimasel ajal hea vastutulek tollivõimude poolt kodumaale saabuvatele väliseestlastele.

Kahjuks rikuvad aga mõned väliseestlased ise seda suure vaevaga saavutatud ametlikku heatahtlikkust.

Sel aastal oli juhtumeid, kus väliseestlaste poolt toodi kraami, mis peidetud kohvrite kahekordsete põhjade vahele. Kõik varjatud ja peidetud kaup tunnistatakse paratamatult salakaubaks, millele on äärmiselt kõrge trahv, mis ületab mitmekordselt kauba väärtuse. V.-E. ühingu esindajal oli piinlik sadamas niisuguse nähte tunnistajaks olla, sest sel juhul ei saa V.-E. ühing kannatajale abiks olla. Viimasel korral tõi üks väliseestlane hr. T—r. hulga kaupa, mida ei saa kuidagi isiklikuks majakraamiks lugeda, juba kosmeetiliste ainete rohkuse tõttu. Tollivõimud, kes väliseestlaste reiskraami tagasihoidlikult revideerisid, ei märganud seda kaupa ja hiljem, kui see avastus, võib nende loomulik heatahtlikkus ametlikult kalliks maksma minna.

Välis-Eesti ühingu teateid.

Käesoleva aasta viimastel kuudel oli Välis-Eesti Ühingu ajaloos hulk tähtsaid sündmusi.

10. juunil saabusid P.-Ameerikast suuremal arvul suguvendi ja nende vastuvõtt kujunes eriti südamlikuks.

12. juunil, omavahelisel koosviibimisel, õnnistati õp. A. Sternfeldti poolt Välis-Eesti ühingu uus ja nägus lipp. Hulgaliselt tähtsale õhtule ilmunud väliseestlaste keskel oldi koos kuni varahommikuni.

Värskestl õnnistatud uue lipuga marssis ühingu juhatus koos P.-Ameerika eestlastega rahvuslikule juubelipäevale — X üldlaulupeole, juhtides Riia, Aluksne ja Helsingi koore üldrongikäigus lauluväljale.

15. mail lahkus Välis-Eesti Ühingu sekretär A. Nippak omal soovil ühingu teenistusest ja tema asemele määrati senine asjaajaja B. Tiido. Kahetsusega pidi ühing loobuma oma tugevast tööjõust, kes lühikese ajaga suutis ühingu elujõuliseks muuta. Hra Nippak töötab aga siiski kaasa edaspidi organiseerivas toimekonnas ja võtab oma peale eriülesanded.

Liikmete omavahelistel koosviibimistel on peetud viimastel kuudel järgmised kõned: hra A. Kalm „Mida võiks Maroko pakkuda Eesti kaupmehele, väljarändajale ja kopsuhaigele“, hra V. Puhk „Muljeid Marokost, Alziirist ja Tuniisist“ ja hra J. Siirak „Elamustingimusi Prantsusmaal — Pariisis“. Omavahelised koosviibimised lõpetati svitse vahetajaga ja otustati pidada järgmisi koosviibimisi sügisel alates 5. septembril.

Viimase kolme kuu jooksul oli märgata laimemates ringkondades eriti suurt huvi Välis-Eesti ühingu vastu. On tulnud juure rohkesti uusi liikmeid. Kirjavahetus on käesoleva poole aastaga kasvanud kahekordseks võrreldes möödunud aastaga.

V.-E. ühingusse astunud uued liikmed on järgmised:

Arro, Johann, advokaat, Tallinn.
Brandmann, August, tööstur, Tallinn.
Brandt, Theodor, kaub. teadl., Rakvere.
Fehst, Oskar, insener, Marrakech.
Grünberg, Rudolf, aednik, Hedaniemi-Helsingi.
Haas, Eugen, ärimees, Tartu.

Janson, Martha, San Fernando, Calif.
Kaasik, Jakob, ehitustööde ettevõtja, Tallinn.

Kauba, Johannes, äriomanik, Tallinn.
Koba, Albert, majaomanik, Tallinn.
Kopti, Felix, tüürimees, Tallinn.
Konsa, Emilie, San Diego, Calif.
Koppel, Alide, ametnik, Tallinn.
Krupp, Valentin, ametnik, Tallinn.
Kruuse, Nikolai, advokaat, Rakvere.
Kukepuu, Olly, laulja, New York.

Kuusik, Paul, õpetaja, Tallinn.
Kuusner, Reinhold, ärimees, Tallinn.
Künstler, Minda, ametnik, Tallinn.
Lagrum, Richard, direktor, Tallinn.
Lellep, Otto, dr. ins., leidur, Hösel, Saksamaal.

Luik, Johann, proviisor, Viljandi.
Luttein, Paul, kunstnik, Tallinn.
Marran, Julius, üliõpilane, Tartu.
Mauritz, Konrad, kaub.-tööstusk. nõunik, Tallinn.

Meister, Georg, arst, Tartu.
Meyer, Voldemar, äritegel., Nõmme.
Mikker, Alfred, autojuht, Tallinn.
Mitt, Emma, kooliõpetaja, Tallinn.
Munna, Voldemar, keemik, Sao Paulo.
Mutsu, Tavit, äriomanik, Tallinn.
Muuga, Artur, elektrimontöör, Mudgee, Austraalia.

Mölder, Johann, majaomanik, Nõmme.
Nellis, Elisabeth, New York.
Niinemann, Richard, üliõpil., Tallinn.
Nõukas, Viktor, üliõpilane, Tallinn.
Ojanson, Voldemar, E. saatkonna sekretär, London.

Paul, Sergei, advokaat, Tallinn.
Peet, Vassili, loodusteadlane, Tallinn.
Puhk, Voldemar, tööstur, Tallinn.
Ramm, Peter, majaom., Long Beach, California.

Raud, Villibald, põllumajand. atachee, London.

Schönberg, August, advokaat, Tallinn.
Semmel, Aleksander, ohvitser, Tartu.
Sinberg, Tomas, põllutööm. maakorrald. ameti juh., Tallinn.

Stuttenmeister, Jüri, äritegelane, Tallinn.

Teisenroth, Nikolai, ärioman., Tallinn.
Tikhonoff, Vladimir, insener, Istanbul.
Tomson, Elmar, notari abi, Tallinn.
Umbliä, Bernhard, üliõpilane, Tallinn.
Vesterberg, Fred., Detroit.

Vastutav ja tegev toimetaja: *Ed. Riisman.*

Talitusjuht: *B. Tiido.*

Toimetuse: *V. Ernits, J. Jaik, A. Nippak.*

Väljaandja: *Välis-Eesti Ühing, V. Posti 8, notar J. Kristelsteini kontor.*

Postkast 100, Tallinn. Telef: 426-60.

O.-Ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1933.